

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра олімпійського, професійного та адаптивного спорту

ФОРМУВАННЯ СКЛАДУ КОМАНДИ З УРАХУВАННЯМ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТСМЕНОК УКРАЇНИ У ФЕХТУВАННІ НА ШПАГАХ

дипломний проект ОКР «бакалавр»
за напрямом підготовки 6.010202 «Спорт»

Студентка:

41 групи факультету спорту
Гошко Ангеліна Євгеніївна

Науковий керівник:

д.фіз.вих., проф. Бріскін Ю.А.

Робота захищена на засіданні ДЕК
з оцінкою «_____»
Протокол ДЕК від «___»_____2016 р.

Робота розглянута і рекомендована на
засіданні каф. олімпійського
професійного та адаптивного спорту
Протокол № ___ від «___»_____2016 р.
Зав. кафедри _____ Бріскін Ю.А.

ЛЬВІВ – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СКЛАДУ КОМАНДИ У ФЕХТУВАННІ НА ШПАГАХ.....	10
1.1.Особливості змагальної діяльності у командному заліку у фехтуванні на шпагах	10
1.2. Особливості підготовки фехтувальниць на шпагах до виступів у командних змаганнях.	13
1.3.Вимоги до сумісності, фізичних та психологічних якостей спортсменок.....	19
1.4. Формування стратегії і тактики у команді.....	25
Висновок до першого розділу.....	31
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	32
РОЗДІЛ 3. ІНДИВІДУАЛЬНА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПРОВІДНИХ СПОРТСМЕНОК УКРАЇНИ У КОМАНДНИХ ЗМАГАННЯХ ІЗ ФЕХТУВАННЯ НА ШПАГАХ	34
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
Додатки	

Формування складу команди з урахуванням індивідуальної результативності змагальної діяльності спортсменок України у фехтуванні на шпагах. Львівський державний університет фізичної культури.

Гошко Ангеліна.

Анотація. У дипломній роботі встановили індивідуальні та командні показники результативності висококваліфікованих фехтувальниць на шпагах на основі виступів за сезон 2014-2015рр. З'ясували взаємозв'язок між показниками індивідуальної та командної результативності висококваліфікованих спортсменок та послідовності їх виступу у командних змаганнях з фехтування на шпагах також обґрунтували шляхи врахування результативності спортсменок при комплектуванні складу команди для участі у змаганнях з фехтування на шпагах.

Мета дослідження. Визначити індивідуальну результативність висококваліфікованих спортсменок як напрям удосконалення комплектування складу команди у змаганнях з фехтування на шпагах.

Протягом роботи удосконалили інформації про структуру та зміст змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах в командних змаганнях. Доповнили інформацію стосовно результативності висококваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах в командних змаганнях на міжнародних змаганнях (на прикладі етапів Кубка світу, Чемпіонату Європи та Чемпіонату світу).

В процесі удосконалили дані стосовно значення індивідуальної результативності висококваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах в командних змаганнях для формування складу команди.

За результатами дипломної роботи планується отримати дані, які можуть бути використанні при плануванні підготовки кваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах, а також накопиченні інформації для удосконалення матеріалів лекцій з дисципліни «ТІМОВС (фехтування)».

Ключові слова: фехтування, командні змагання, результативність, результат, показники, комплектування.

Формирование состава команды с учетом индивидуальной результативности соревновательной деятельности спортсменок Украины в фехтовании на шпагах. Львовский государственный университет физической культуры.

Гошко Ангелина.

Аннотация. В дипломной работе установили индивидуальные и командные показатели результативности высококвалифицированных фехтовальщиц на шпагах на основе выступлений за сезон 2014-2015рр. Выяснили взаимосвязь между показателями индивидуальной и командной результативности высококвалифицированных спортсменок и последовательности их выступления в командных соревнованиях по фехтованию на шпагах, также обосновали пути учета результативности спортсменок при комплектования состава команды для участия в соревнованиях по фехтованию на шпагах.

Цель исследования. Определить индивидуальную результативность высококвалифицированных спортсменок как направление совершенствования комплектования состава команды в соревнованиях по фехтованию на шпагах.

В течение работы усовершенствовали информации о структуре и содержании соревновательной деятельности высококвалифицированных спортсменок в фехтовании на шпагах в командных соревнованиях. Дополнили информацию о результативности высококвалифицированных спортсменок в фехтовании на шпагах в командных соревнованиях на международных соревнованиях (на примере этапов Кубка мира, Чемпионата Европы и Чемпионата мира).

В процессе усовершенствовали данные относительно значения индивидуальной результативности высококвалифицированных спортсменок в фехтовании на шпагах в командных соревнованиях для формирования состава команды.

По результатам дипломной работы планируется получить данные, которые могут быть использованы при планировании подготовки квалифицированных спортсменок в фехтовании на шпагах, а также накоплении

информации для совершенствования материалов лекций по дисциплине «ТИМОВС (фехтование)».

Ключевые слова: фехтование, командные соревнования, результативность, результат, показатели, комплектования.

Formation of the team on the basis of individual performance competitive athletes of Ukraine in fencing swords. Lviv State University of Physical Culture.

Hoshko Angelina.

Abstract. In the thesis work set individual and team performance indicators qualified fencers with swords on the basis of performances per season 2014-2015r. Found to the relationship between indicators of individual and team performance qualified athletes and consistency of their performance in the team competition in fencing swords also substantiated by taking into account the impact of female athletes in the composition of teams to participate in competitions in fencing swords.

The aim of the study. Determine the effectiveness of individual athletes qualified as a trend of improvement in completing the team competition in fencing swords.

Throughout the improved information on the structure and content of highly competitive athletes in fencing swords in team competitions. Supplemented with information on the effectiveness of highly skilled athletes in fencing swords in the team competition at international competitions (for example, World Cup, European Championship and World Cup).

During improved data on the value of individual performance qualified athletes in fencing swords in the team competition for the composition of the team.

The results of the thesis is planned to obtain data that can be used in planning the training of qualified athletes in fencing swords, and collecting information for the improvement of material of lectures on "TIMOVVS (fencing)."

Keywords: fencing, team competition, performance, results, performance, recruitment.

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток фехтування на сучасному етапі потребує вдосконалення різних компонентів підготовленості висококваліфікованих спортсменів. Зростає актуальність використання науково-обґрунтованих рекомендацій щодо організації та методики підвищення спортивної майстерності та результативності спортсмена (Д. А. Тышлер 1997; В. Н. Платонов, 2004).

Сучасні тенденції у фехтуванні свідчать, що перемагає команда та спортсмени тієї країни, яка швидко і ефективно впроваджує нові наукові розробки та адекватно реагує на еволюцію виду спорту за допомогою корекції окремих сторін підготовки спортсменів, в тому числі технічної, тактичної і теоретичної (В. А. Дрюков, 1994; Л. Г. Рыжкова, 2011).

Організація та проведення командних змагань з фехтування створює умови для реалізації психічних якостей та фізичних можливостей спортсмена як частини команди, демонстрації його підготовленості та спрямованість на досягнення максимального результату (В. С. Келлер, 1983; Л. Г. Рыжкова, 2003; О. Мороз, 2006)

Специфіка командних змагань зумовлює потребу вирішення таких важливих завдань як раціональна послідовність спортсменів, прогнозування та моделювання бойової сутички (С. Н. Колганов, 2006). Разом з тим, неадекватність тактичних рішень позбавляє можливих переваг над суперниками, а серія тактичних помилок неминуче призводить до поразки (І. Г. Рошін, 2008; Ю.М.Бычков 2006).

Ефективність прорахованих комбінацій залежить від доцільного використання індивідуальних можливостей та рівня взаємодії кожного спортсмена в командних змаганнях (А. А. Чистякова 2011; А.А. Горелов 2008; В.В. Жытлов 2000).

Найважливішими передумовами для реалізації компонентів техніко-тактичної підготовленості є взаємозв'язки між показниками застосування

головних різновидів дій в поєдинках і функціональними можливостями рухової і психічної сфер фехтувальників. Значне місце займають облік кількісних співвідношень між обсягами і результативністю різновидів засобів наступу і оборони , аналіз типових помилок при підготовці та застосуванні дій. (Б.В.Турецкий 1981; И.И. Ильин 2004; В.М.Шевчук 2007).

Оскільки на вибір тактики у командних змаганнях впливають додаткові чинники впливу: різниця у рахунку, порядковий номер поєдинку та потреба врахування не лише своїх можливостей , а також можливостей партнерів по команді та команди суперника.(Д.А Тышлер 1997: Келлер В.С 1993 : Роцін І. Г.2008)

Зіставлення об'єктивних характеристик змагальної діяльності та досягнутої підготовленості спортсменів дозволяє контролювати рівень адекватності педагогічних впливів, відкриває перспективи оптимізації складу команди, ефективності співвідношення використовуваних засобів, методів і умов тренування.

Зв'язок з науковими темами та планами. Виконання дипломної роботи передбачається за темою : 2.9 «Індивідуалізація тренувального процесу кваліфікованих єдиноборців» Зведеного плану науково-дослідницької роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр.

Мета дослідження. Визначити індивідуальну результативність висококваліфікованих спортсменок як напрям удосконалення комплектування складу команди у змаганнях з фехтування на шпагах.

Завдання дослідження:

1. Встановити індивідуальні та командні показники результативності висококваліфікованих фехтувальниць на шпагах.
2. З'ясувати взаємозв'язок між показниками індивідуальної та командної результативності висококваліфікованих спортсменок та послідовності їх виступу у командних змаганнях з фехтування на шпагах.

3. Обґрунтувати шляхи врахування результативності спортсменок при комплектування складу команди для участі у змаганнях з фехтування на шпагах.

Об'єкт дослідження: Змагальна діяльність висококваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах.

Предмет дослідження: Результативність висококваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах у командних змаганнях.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз та узагальнення.
2. Аналіз документальних матеріалів (протоколи змагань).
3. Методи математичної статистики.

Організація дослідження:

1-й етап (вересень – жовтень 2015) – планується визначення теми, складання і затвердження обґрунтування дипломної роботи, аналіз науково-методичної літератури за напрямом дослідження, написання першого розділу дипломної роботи.

2-й етап (листопад – квітень 2016) – аналіз науково-методичної літератури за темою дослідження, написання другого та третього розділів дипломної роботи.

3-й етап (квітень – травень 2016) – узагальнення результатів дослідження, доопрацювання тексту дипломної роботи, складання актів впровадження, рецензування роботи, попередній захист на кафедрі олімпійського, професійного та адаптивного спорту.

Очікувані результати, передбачається:

- удосконалення інформації про структуру та зміст змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах в командних змаганнях.
- доповнити інформацію стосовно результативності висококваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах в командних змаганнях на міжнародних змаганнях (на прикладі етапів Кубка світу та Чемпіонату світу).

- удосконалити дані стосовно значення індивідуальної результативності висококваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах в командних змаганнях для формування складу команди.

Практичне значення. За результатами дипломної роботи планується отримати дані, які можуть бути використанні при плануванні підготовки кваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах, а також накопиченні інформації для удосконалення матеріалів лекцій з дисципліни «ТІМОВС (фехтування)».

Шляхи впровадження:

1. Публікація результатів дослідження у періодичних наукових виданнях.
2. Виступи на наукових конференціях.

РОЗДІЛ І

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СКЛАДУ КОМАНДИ У ФЕХТУВАННІ НА ШПАГАХ

1. Особливості змагальної діяльності у командному заліку у фехтуванні на шпагах

Сучасний стан розвитку фехтування, який характеризується інтенсифікацією змагальної діяльності, потребує вдосконалення різних сторін підготовки висококваліфікованих спортсменів. Сучасні тенденції у фехтуванні свідчать, що перемагає команда та спортсмени тієї країни, яка швидко і ефективно впроваджує нові наукові розробки та адекватно реагує на еволюційні зміни виду спорту за допомогою корекції окремих сторін підготовки спортсменів, в тому числі технічної, тактичної і теоретичної.[2,4] Змагальна діяльність фехтувальників відрізняється рядом ознак, що відображають загальні умови єдиноборства в турнірі, поєдинку, окремих ситуаціях, наприклад: [32] [24]

- багатостадійністю боротьби з мінливими її кількісними параметрами і рівнем напруженості, несподіваними перервами;
- постійним виникненням ситуацій з напруженнями, успішність дій в яких безпосередньо визначає перемогу або поразку в поєдинку;
- гострим особистісним протистоянням учасників в ході поєдинку, обумовленим безпосереднім впливом на супротивника з метою досягнення спортивного результату.

Організація та проведення командних змагань з фехтування створює умови для реалізації психічних якостей та фізичних можливостей спортсмена як частини команди, демонстрації його підготовленості та спрямованості на досягнення максимального результату.[38,45]

Особисті та командні змагання мають низьку відмінностей у проведенні змагань, що є доцільним у врахуванні побудови та проведення навчально-тренувального процесу. [13,23,27]

У командному фехтуванні виграє і програє команда в цілому, а не окремі спортсмени.[47] Як би добре не фехтував окремих спортсмен, якщо команда прогала, то програв і він. І навпаки, як би погано спортсмен не фехтував, якщо команда виграла, то виграв і він. Таким чином, спортивна команда є такою ж цілісною спортивною одиницею, як і спортсмен в індивідуальному фехтуванні. [22,48]Така специфіка в командні визначає ряд вимог до спортсменів, їх поглядам, установкам, особистісним якостям, характером дій в змаганнях.[19,20]

Особисті змагання проводяться за змішаною системою; тур відбіркових груп, тур прямого вибування і фінал з восьми або чотирьох спортсменів. У змаганнях дорослих кращі 16 спортсменів за рейтингом ФІЕ звільняються від туру відбіркових груп і першого туру прямого вибування. [32,15]

Командні змагання проводяться за системою прямого вибування з визначенням всіх місць. Командні зустрічі проводяться способом «естафети». Кожен учасник однієї команди зустрічається з кожним учасником іншої команди. Це потрібно обов'язково враховувати, так як в особистому заліку, згідно правил особистих змагань, спортсмен не зустрічаються зі всіма суперниками. Після жеребкування спортсмени-команди прогнозують та передбачують зустріч з командою-суперницею. Починаючи з другого бою, кожна пара починає бій з рахунку, зафіксованого в попередньому бою. Тому тактика та техніка проведення бою спортсмена в командних змаганнях, значно залежить від попередньо проведеного бою партнера по команді та може різко змінюватись. [28,48]

У відповідності до правил[1] у командних змаганнях з фехтування можуть брати участь команди, що складаються з чотирьох учасників (три спортсмени і один запасний). Команда має право почати зустріч тільки у повному складі. Бої кожної зустрічі проходять обов'язково в наступному порядку: 3-6 5-1 2-4 6-1 3-4 5-2 1-4 6-2 3-5 та проводяться за формулою «естафета», по якій кожні 3 учасники однієї команди зустрічаються з кожним з трьох учасників команди- суперниці. Розподіл кожної команди в протоколі

зустрічі (верх-вниз) визначається жеребкуванням, далі капітани команд визначають порядок (номера) учасників (..).

Зустріч складається з дев'яти боїв. Кожен спортсмен повинен провести три бої в зустрічі, але упродовж кожної зустрічі дозволяється здійснити одну заміну спортсмена. Кожен бій проводиться на п'яти уколів (5-10-15-20 і т.д.). Максимальний час для кожного бою – три хвилини.

Учасники, які у відповідності до встановленої правилами змагань послідовності, виходять на доріжку у першому поєдинку у зустрічі, фехтують до того часу, поки один з них не завдасть п'ять уколів протягом трьох хвилин. Наступна пара суперників фехтує до десяти уколів (ударів) також тривалістю не більше трьох хвилин. Далі в наступних боях бій триває до рахунку, кратного п'яти. В разі ситуації пасивного ведення бою (одна хв.), суддя змушений зупинити двобій і оголосити його завершення та підключення наступної пари. Некоректно буде проводити такий бій спортсмену, якщо після нього, з його команди, наступний бій підключається спортсмен, який слабший – фехтує третім номером в команді, а з команди суперника на наступний бій підключиться більш сильніший. В даному випадку, якщо після закінчення першого трьоххвилинного періоду рахунок, передбачений для цього бою, не було досягнуто, наступна пара суперників починає бій з досягнутого рахунку і фехтує до рахунку, передбаченого для даного бою з максимальним часом в три хвилини. Спортсмен, що слабший може отримати багато уколів, цей фактор не коректно оминати. [7]

Командою-переможцем вважається та, яка першою досягає максимального результату в 45 уколів або та, яка завдасть більше уколів у встановлений час.

Всі бої ведуться до перемоги одного зі спортсменів. У разі рівності в рахунку після закінчення встановленого часу в останньому бою зустрічі учасникам надається додаткова хвилина бою, в якій вони фехтують до вирішального уколу. До поновлення бою суддя проводить жеребкування та апарат вибірково визначає в якій команді буде пріоритет, щоб визначити, кому

буде присуджена перемога, якщо рахунок залишиться рівним після додаткової хвилини.

Звісно така ж ситуація такого характеру в командному фехтуванні мусить передбачатись тренером та самою командою. Доцільним буде поставити закінчувати останній бій у зустрічі, найбільш психологічно-стійкого спортсмена, який більш адекватно сприйме ситуацію та матиме більше шансів на перемогу.

Правила змагань зі шпаги із застосуванням електрофіксатора, були прийняті в 1936 р. і змінювалися після цього різними конгресами FIE.[7]

Конгрес 1984 р., прийняв рішення ввести фехтування на шпагах серед жінок, а Конгрес 1987р. – вирішив проводити чемпіонати світу зі шпаги серед жінок, починаючи з 1989 року. На Олімпійських іграх жіноча шпага дебютувала в 1996 році в м.Атланті (США). Першою чемпіонкою стала французенка Лаура Флессель. Особисті змагання на шпагах у програмі Олімпіад вперше були проведені в 1900 році, а командні, з цього ж виду зброї, вперше відбулися на Олімпійських іграх в Лондоні в 1908 році. Особисті змагання серед жінок в перший раз проводилися в 1924р. на Олімпійських іграх в Парижі, а командні змагання - на XVII Олімпіаді в Римі (1960 р.)[29,17]

1.2 Особливості підготовки фехтувальниць на шпагах до виступів у командних змаганнях

Сучасний спорт, на думку деяких фахівців [40,10]є навчально-тренувальною роботою та спеціальною практичною підготовкою до змагань. Для спорту характерні зіставлення фізичних і інтелектуальних здібностей , взаємовпливів, лідерства, стилів і методів керівництва командами. [44]

Психолого-педагогічне забезпечення підготовки висококваліфікованих спортсменів полягає, насамперед, у злагодженій організації спільної діяльності спортсменів в команді та їх тренерів у навчально-тренувальному процесі та під час змагань.[38,33,50]

Одними з найбільш актуальних проблем підготовки у видах спорту з індивідуально-командною формою заліку, у тому числі у фехтуванні, є розробка шляхів і методів ефективного управління взаємозв'язками в спортивних колективах і командах, формування сприятливого "психологічного клімату" спортивних команд тощо.[18] На думку фахівців[36],[46][12]передумовою ефективної підготовки спортсменів та успішного виступу команди на змаганнях є формування згуртованості, спрацьованості, командної надійності та сумісності спортсменок. У процесі спортивно-технічної підготовки спортсменок, у фехтуванні, важлива командна організація міжособистісних взаємин.

З огляду на це, при формуванні команди із висококваліфікованих спортсменів важливо враховувати їх задатки і здібності, вроджені морфо-функціональні можливості.[18]З однієї сторони, при формуванні команди важливо врахувати сумісність спортсменів за характером, а з іншої – за рівнем підготовленості та індивідуальним стилем змагальної діяльності. Тобто, під час командних змагань, у бойовій сутичці кожен спортсмен діє індивідуально, члени його команди під час поєдинку не можуть здійснювати безпосередній вплив на перебіг подій.На доріжці спортсменка-фехтувальниця сама підсвідомо контролює свої дії – індивідуально, сумісність в команді великого значення не має.

Деякі фахівці[49,11] що чоловіки більш стійкі до подібних стресових ситуацій, ніж жінки, тому це потрібно враховувати у навчально-тренувальному процесі. Дійсно, чоловіки за своєю природою більш схильні до участі у спортивній боротьбі, дух суперництва у них вище, вони більшою мірою схильні до конкуренції, амбітні, активні та проявляють більшу ініціативність у поєдинку у порівнянні з жінками. Стійкість до стресових ситуацій в умовах напруженої діяльності слабша у жінок.Спортсменки, тим не менше, мають ряд позитивних характеристик, щодо вимог спортивної діяльності. Вони краще витримують одноманітну, монотонну роботу, більш дисципліновані. Але жінки більш конфліктні в колективі, потребують більшої уваги з боку тренера,

потребують більшої опіки. У ситуації поразки, зриву, афекту істеричні реакції у спортсменок-фехтувальниць трапляються частіше і протікають інтенсивніше. Але це не є одних з важливих особливостей, на які потрібно опиратись в змагальний період.

На думку фахівців[5,3] успішність виступу команди у змаганнях з фехтування обумовлюють наступні чинники: [32,5,26]

- вміння діяти в різноманітних умовах, не піддаючись впливу зі сторони інших людей, зокрема, учасників команди-суперниці або партнерів по команді;
- вміння абстрагуватися від поразки в одному з поєдинків командної зустрічі;
- вміння виконувати необхідні рухи і дії з високим ступенем точності, щоб звести до мінімуму число помилок;
- швидко і правильно оцінювати змагальну ситуацію, приймати рішення і, не вагаючись, їх здійснювати;
- самостійно регулювати стан нервово-психологічної напруги.

Підготовка до тривалого тренувального процесу передбачає вирішення безліч поставлених завдань, пов'язаних з адаптацією спортсмена-фехтувальника до постійних, систематичних багаторічних тренувальних навантажень. Не можна пропустити при організації індивідуальної підготовки вираховування рівня інтелектуального розвитку і освіти спортсмена, особливо у фехтуванні, як інтелектуально-розвинутого виду спорту. На думку[51,35] інтелектуально розвинені спортсмени більш здатні до самовиховання, схильні до аналізу і творчої активної участі у своїй підготовці. Доцільна та правильно розроблена підготовка команди спортсменів веде до готовності подолання разом – «одним цілим фізичних і психічних навантажень, в якій самі спортсмени проявляють інтерес до планування тренувань і, незважаючи на тяжкість навантажень, не намагаються різними способами полегшити завдання.[30,16]

Саме підвищення постійних фізичних і психічних навантажень в тривалому тренувальному процесі значною мірою сприяють груповому тренуванню, роботі разом з командою. Чим більше спортсмен тренується і

виступає зі своїми колегами по команді, тим краще він вивчає його для подальшого успішного виступу та успішніше спрацьовується з ним.

Вольова підготовка відіграє також важливу роль у підготовці спортсмена-фехтувальника. Головним чинником формування волі є свідомий вибір ефективного шляху до вирішення завдань підготовки та участі у змаганнях з фехтування. Підпорядкування кожного індивідуальної мети як найкращої підготовки, вміння раціонально використовувати кожен хвилину, спеціальні завдання для розвитку волі за типом «відставленого фінішу», спроби «для характеру» - все це дозволяє сформувати вольову готовність спортсмена - фехтувальника, створює ореол «легкої перемоги», дозволяє деколи виграти змагання до змагання.[8]

У фехтуванні переважна частина підготовки пов'язана з роботою над технічною досконалістю, над освоєнням дуже складних рухів. Успіх у цьому виді спорту також істотно залежить від постійного вдосконалення координації рухів, від появи та освоєння нових стилів в техніці, від пошуку індивідуальних засобів технічної досконалості.[31]

Кожне змагання підпорядковується і місцем і часом проведення, в кліматичних умовах, у складі учасників, в умовах заліку та допуску, в традиціях міжособистісних відносин учасників і т. д. Одні і ті ж змагання може бути по-різному престижним для окремих його учасників, бути вирішальним або етапним. Важливість та відношення до змагань має бути однаковим у всіх партнерів по команді.

Завданням тренера і спортсмена в кожному разі є отримання об'єктивної інформації про конкретність змагань, оцінка цих специфічних факторів з позицій їх корисності для підготовки спортсменок на конкретному етапі, а також планування виступу на даному змаганні.[40,22]

Важливою складовою частиною підготовки команди є підготовка до конкретного суперника-команди. Стратегія і тактика змагальної підготовки спортсменок залежить від поєдинків команд або суперників.[6]

Не рідко перемога над певним суперником є ключовою у всьому змаганні, або навіть виявляється важливіше виграшу даного змагання. Прикладом можна навести – попадання команди на Олімпійські ігри, де на міжнародних змаганнях потрібно боротись за кожне місце, так як за кожне зайняте місце команда отримує відповідну кількість очок.

У цій тактичній підготовці, як правило, найбільш вирішальними є свіжа інформація про суперника, новітні домашні заготовки, «розвідка боїв», а також облік типових досконалень і помилок.[36,37]

Тренування, що проводяться на етапі змагань з фехтування, проходять на тлі підвищених вимог до мобілізаційної готовності спортсменів, до емоційної стійкості, до психічної надійності в команді. Ці фактори накладають помітний відбиток на характер взаємних вимог спортсменів і тренерів, відносин між спортсменами, рівень психічної активності і тривожності.

Основним завданням підготовки до етапу тренування є своєчасна перебудова стилю відносин в команді, вимогливості, системи аналізу досягнутих результатів.

Широкими можливостями правильного тактичного ситуативного управління станом багаті ті спортсмени та їх наставники, які постійно використовують великий арсенал прийомів, до того ж їм властиве швидке оцінення ситуації і прийняття єдиних вірних рішень.

Чому при вирішенні певних завдань спортсмени діють з достатньою інтенсивністю і чому вони продовжують роботу або виконують будь-які дії протягом тривалого часу? Тут постає завдання- розглянути проблему мотивації спортсменів в команді. Вчені виділили два напрямки у вивченні мотивації. Перше вивчає причини, чому люди надають перевагу одному виду діяльності ніж іншому, впливу різних мотивів, цінностей і потреб.

У другому напрямку робиться спроба пояснити, чому люди працюють з різним ступенем інтенсивності. Мотиви, які спонукають спортсмена займатися певним видом спорту, формуються під впливом як минулого, так і сьогодення досвіду, який впливає на свідомість спортсмена. Тому важливо зазначити, що

чітко поставлена мотивація повинна закріплюватись іще на початковому етапі тренувального та змагального процесу спортсменів. [40] Психологічна підготовка також важлива при формуванні складу команди. Так як при формуванні команди важливо не лише аналізувати сумісність спортсменів за стилем змагальної діяльності, й а за морально-вольовими якостями.

У плануванні тренувального процесу, в оцінці готовності спортсменів і команд, у визначенні специфіки навантажень, тренери і спортсмени постійно зустрічаються з необхідністю визначення структури підготовки до змагань. [37]

Стосовно до вищезазначених цілей прийнято розрізняти загальну і спеціальну психологічну підготовку.

Загальна психологічна підготовка характеризується спрямованістю на формування і розвиток універсальних властивостей особистості і психічних якостей, які особливо цінуються в командних видах спорту, зокрема у фехтуванні. Сюди відносять: підготовленість до тривалого тренувального процесу, соціально-психологічну підготовленість, вольову підготовку, змагальний досвід, здатність до самовиховання.

Спеціальна психологічна підготовка характеризується спрямованістю на формування і розвиток психічних якостей і властивостей особистості спортсменів, сприяють успіху в особливих, конкретних умовах спортивної діяльності. Вона включає: підготовку до конкретних змагань, до поєдинку з конкретним суперником, оперативне управління станом спортсмена. [21,11]

Спеціальна психологічна підготовка спрямована на вирішення наступних приватних завдань:

- орієнтація на соціальні цінності, які є провідними для спортсмена;
- формування у спортсмена психічних «внутрішніх опор»;
- подолання психічних бар'єрів, особливо тих, які виникають в боротьбі з конкретним суперником;
- психологічне моделювання умов майбутньої боротьби;
- створення психологічної програми дій безпосередньо перед змаганням;

Обидва види психологічної підготовки в процесі діяльності відчувають взаємний вплив: успіхи спеціальної підготовки призводять до корекції загальної психологічної підготовки і навпаки.

Психологічна підготовка спортсмена до змагань починається з того моменту, коли він дізнається про можливість своєї участі в цьому змаганні, а закінчується останнім виступом в ньому - фіналом. Весь цей проміжок часу, вчені розділяють на три періоди :[17]

перший період – від отримання повідомлення про майбутнє змагання до отримання відомостей про розклад і жеребкування;

другий період – від ознайомлення з результатами жеребкування до початку першого етапу змагання;

третій період – від початку першого етапу змагання до закінчення фіналу.[10]

1.3 Вимоги до сумісності, фізичних та психологічних якостей спортсменок

Важливим фактором, що впливає на згуртованість команди, є психологічна сумісність її членів.

На думку вчених[33,13], причини несумісності і фактори сумісності можуть розділяють на три групи: психофізіологічну, психологічну і соціальну. Психофізіологічна сумісність включає в себе темперамент і типологічні особливості прояву властивостей нервової системи, психологічна - властивості характеру, інтелекту, здатність до співпереживання, соціальна - розуміння і дотримання соціальних норм поведінки, установок, правил і вимог, схожість цілей і т.д.

Причини, що сприяють сумісності, або перешкоджають їй, пов'язані із властивостями темпераменту і нервової системи спортсменок. В спорті часто трапляється , що тренери не дотримуються «золотого» правила - кілька, нехай навіть самих сильних, веслярів, зведених в один човен, не завжди складатимуть успішну команду.[6] Не завжди в спорті очікування сумісності за всіма

чинниками (і чисто психологічним, і соціально-психологічним, і психофізіологічними) виправдовується. В ідеалі сумісності немає. За одним фактором вона може бути, за іншим – буде відсутність. Несумісність спортсменів може залежати від статусу спортсменів і домагання на лідерство.[39]

Слід підкреслити, що сумісність не сильно пов'язана зі збігом характерів спортсменок. Доцільним є врахування ефективної взаємодії спортсменок у стресовій ситуації. Під час змагань, як команди, кожен учасник, який виконує свої дії та у разі потреби може взяти на себе кілька функцій іншого спортсмена зі своєї команди. Прикладом слугує те, якщо один із учасників команди програє свої поєдинки, інший спортсмен намагається виправити становище, перемагаючи у своїх поєдинках із значним розривом у рахунку.

Сумісність спортсменів потрібно враховувати не тільки в командній роботі спортсменів. Виконання парних вправ, робота у спарингу теж вимагає врахування цього психологічного феномена.

В основі сумісності спортсменок у фехтуванні на шпагах у команді лежать такі якості:[30,21]

- інтегративність- спільність членів команди один з одним;
- мікроклімат визначає самопочуття кожної особистості в команді, комфортність перебування в ній;
- референтність- ступінь сприйняття членами команди командних еталонів;
- лідерство - ступінь ведучого впливу тих чи інших членів команди на команду в цілому в напрямку здійснення командних завдань;

Крім цих якостей розглядаються ще і такі:[25]

- спрямованість команди - соціальна цінність прийнятих нею цілей, мотивів діяльності, ціннісних орієнтацій і групових норм;
- організованість - реальна здатність команди до самоврядування;
- емоційність - міжособистісні зв'язки емоційного характеру, що характеризує емоційний настрій бою ;

- інтелектуальна комунікативність - характер міжособистісного сприйняття і встановлення взаєморозуміння, знаходження спільної мови, вболівання;

- вольова комунікативність - здатність команди протистояти труднощам і перешкодам, її надійність в екстремальних ситуаціях.

Слід визначити ряд факторів, які негативно впливають на сумісність спортсменів :

- недостатня згуртованість членів команди;
- наявність несумісності на психофізіологічному, психологічному або соціально-психологічному рівні;
- невідповідність кваліфікації спортсменів поставленому завданню тренером і самим спортсменом ;
- присутність в команді спортсменів з домаганнями, що не відповідають їх можливостям;
- наявність в команді спортсменів з високою агресивністю і високим рівнем домінування, прагнучих взяти на себе роль лідера;
- розбіжність в окремих спортсменок самооцінки здібностей, з одного боку, і рівнем майстерності та оцінкою цих здібностей командою в цілому - з іншого;
- зниження майстерності та самовіддачі у партнерів по команді внаслідок порушення та недотримання ними тренувального режиму;
- наявність прихованої конкуренції між гравцями за місце в основному складі;
- наявність в команді «любимчиків» тренера;
- нав'язування тренером ведення бою як гри, яка не відповідає схильностям і можливостям спортсменок;
- несприйняття тренера як особистості і як фахівця;
- наявність в команді угруповань, які по-різному відносяться до установок тренера, до вироблених ним правил.

Основною проблемою в команді, яка впливає на результат зробленої роботи цілої команди, в тому числі і в фехтуванні, можна вважати недостатньо сумлінне ставлення низки членів команди до тренувальних занять і змагань, а в особистих відносинах-низький моральний рівень спортсменок, що виявляється в егоїзмі, неповазі до колег по команді, відсутності взаємодопомоги.[18]

Стосовно згуртованості спортивних команд, слід мати на увазі не тільки емоційні взаємини між спортсменами, а й командні, оскільки очевидно, що симпатії не є єдиною причиною, що спонукає спортсменів залишатися членами даної команди. Істотне значення має мотивація на досягнення спільної мети. Тому в змагальній ситуації, коли йдеться про перемогу в змаганні, командні взаємини рідко руйнуються, так як особиста неприязнь між спортсменами відходить на задній план.

Слід розглянути вплив згуртованості на ефективність діяльності, сацепозитивний емоційний клімат, згуртованість колективу, з одного боку, і ефективність його роботи - з іншого, знаходяться в прямій залежності. Погіршення результату тієї чи іншої команди нерідко пов'язане зі зниженням згуртованості бійців команди.

Перед нами постає питання: чи приводить збільшення згуртованості до зростання майстерності і з ним до успіху або, навпаки, поява успіхів (в результаті досягнення спортивної форми або зростання майстерності бійців) призводить до збільшення згуртованості? Однозначна відповідь - що причина, а що наслідок - дати важко, хоча очевидно, що внутрішні розлади (зниження згуртованості за людськими якостями) можуть призводити і до зниження успіхів. Це відбувається тому, що взаємини між бійцями у тому числі у фехтувальній команді впливають не тільки на їх мобілізованість, але й на тактичних діях команди.

У деяких ситуаціях високий рівень згуртованості позитивно позначився на результати діяльності спортсменок. В інших випадках висока згуртованість навіть перешкоджала ефективній їхній діяльності.

Члени які мають низьку потребу в дружніх відносинах, виступають успішніше, ніж команди, в яких були бійці з потребою в теплих і близьких міжособистісних відносинах.

Передбачається, що при високій згуртованості члени команди більше піклуються про збереження хороших відносин з товаришами, ніж про досягнення високих спортивних показників. Спроби тренерів нав'язати в таких командах мотиваційну установку на досягнення мети призводять до конфлікту.

Нерідко прагнення зберегти хороший психологічний клімат і згуртованість у команді призводить до того, що в ній з'являється самозаспокоєність, зникає принципова і ділова критика. Група намагається не помічати конфліктних ситуацій, що вимагають рішення проблем. Несхвалення і різкі зауваження партнерів і тренера, хоча і розцінюються спортсменами як небажані, що створюють підвищену напруженість у бою, не впливають суттєво на результативність. Установка команди на результат може і не знижувати ефективність діяльності навіть за відсутності згуртованості за особистісними якостями[21, 38]. Виявилося, що якщо оцінювати згуртованість команди за двома останніми критеріями, то зв'язок між згуртованістю і успішністю виступів є. (більш згуртовані виграли більше зустрічей).

Очевидно, погіршення взаємин у команді не завжди і не відразу призводить до явного зниження спортивних результатів. Більше того, іноді конфліктна ситуація стає для команди (при сформованому її ядрі) свого роду стимулятором, тобто згуртованість гравців підвищується. Це спостерігається, зокрема, у разі конфлікту команди з одним з її членів (тренером, капітаном, провідним бійцем).

Якщо конфлікт з тренером відокремлюється від спортивних обов'язків, тобто якщо команда прагне довести свою правоту спортивними успіхами, команда переносить свою згуртованість і агресивність на бій. [49]

Очевидно, не варто надавати зайвого значення емоційній згуртованості, так само як не можна й недооцінювати її. Зовсім не обов'язково, дотримуватись такої вимоги, щоб спортсмени в команді були пов'язані тісними дружніми

зв'язками, та навіть наявність у команді соціальної ідилії, що не допускає конфліктності взагалі. Команда може показувати стабільні високі досягнення і при середньому рівні емоційної згуртованості. Для формування стійкої бойової команди важливіше не позбавляти її від конфліктів, а навчити спортсменів долати їх. Дуже важливо, щоб члени команди мали спільні ціннісні орієнтири (заради чого вони змагаються), цілі, установки.

Фактори, що впливають на згуртованість команди.

Згуртованість команди залежить від багатьох чинників об'єктивного і суб'єктивного характеру. До них відноситься, наприклад, оцінювана сторона особистості. Залежно від того, яка сторона особистості оцінюється (ділова чи емоційна), згуртованість (одностайність в оцінках один одного, взаємодопомога, співпереживання.)

Згуртованість і ефективність діяльності команди залежить від того, які цілі ставить перед собою команда в цілому і кожен її член, тобто від ціннісно-орієнтаційної єдності.[30,12] Спортсмени, які сприймають тренування як ситуації для спілкування та спосіб проведення вільного часу, зазвичай виступають менш успішно, ніж команди, що ставлять своєю метою досягнення високого результату.

Встановлено [46,27] що якщо команди зустрічаються з більш сильними суперниками, фехтувальниці в команді розподіляють порядкованість між собою незалежно від характеру їх відносин. Отже, в умовах стресу поведінка і діяльність фехтувальників у командах більше залежать від прагнення спортсменів досягти успіху, ніж від їхніх симпатій і антипатій один до одного. Характер спортсменок не є основним фактором у змагальній командній діяльності. Важливим та доцільним вважати розподіл ролі в команді та раціональна послідовність спортсменів на доріжці. Але, це можливо перевірити тільки в умовах ранніх змагальних ситуацій.

1.4 Формування стратегії і тактики у команді

Специфіка командних змагань зумовлює потребу вирішення таких важливих завдань як формування певної тактичної схеми, що полягає у визначенні порядку (черговості) виступів спортсменів упродовж командної зустрічі, прогнозування та моделювання бойової сутички. [20] [19]

Найважливішими передумовами для реалізації компонентів техніко-тактичної підготовленості є взаємозв'язки між показниками застосування головних різновидів дій в поєдинках і функціональними можливостями рухової і психічної сфер фехтувальниць. Практики вважають. [5,3], що для успішного ведення поєдинку першорядне значення має правильність вибору атакуючого дії і вибір моменту для його здійснення, в той час як доскональність виконання прийому зброєю відходить на інший бік. [49]

Удосконалення майстерності фехтувальника передбачає: [47]

- розширений арсенал техніко тактичних засобів для ведення бою із суперником різного стилю

- удосконалення найбільш вдалих часто використовуваних технічних прийомів

- усунення технічних недоліків у русі, уколах, захисті, контратаках за рахунок більш раціонального пересування і економного виконання руху та збільшення їх швидкості .

Слід зазначити, що уміння технічно абсолютно виконувати змагальні вправи не завжди забезпечує успіх у фехтувальному поєдинку, виграє спортсмен, та команда, які володіють вищим рівнем тактичної підготовленості [16,11] Основним критерієм техніко-тактичної підготовленості є ефективність бойових дій, головна сутність в їх своєчасності та адекватності дій [8,7] Висока варіативність протидії суперниці-команді , дефіцит часу значно ускладнює алгоритм вирішення тактичних завдань і ускладнює процес моделювання боїв.

Значне місце займають облік кількісних співвідношень між обсягами і результативністю різновидів засобів наступу і оборони , аналіз типових помилок при підготовці та застосуванні дій. [15]

Особливою проблемою формування стратегії та тактики у фехтуванні є розробка техніко-тактичних дій , при яких використовувалися б сильні сторони кожного бійця і згладжувались його недоліки. У цьому випадку в процесі тренувальної та змагальної діяльності вдається задовольнити як індивідуальні, так і командні потреби, забезпечити високу результативність команди, яка буде сильна як одне ціле, так і використанням сильних сторін кожного фехтувальника.[2] Практична реалізація зазначеної стратегії вимагає аналізу індивідуальної характеристики для кожної спортсменки (Фізична і техніко-тактична підготовленість, якості психіки, авторитет і становище в команді та ін.) Командна структура, яка включає позиції, роль і статус кожного бійця в команді характеризує можливості команди і її положення в системі змагань.

Наступними етапами є командне об'єднання, в процесі якого формуються техніко-тактичні взаємодії між ,бійцями і ігровими ланками, і командний процес, в якому вирішуються питання техніко-тактичної взаємодії гравців усієї команди для ефективного вирішення командних та індивідуальних завдань. При раціональному побудові процесу забезпечується досягнення як командних (результативність та стабільність виступів), так і індивідуальних цілей (задоволення, результативність).[33]

Також при виборі тактики бою у командних змаганнях потрібно доцільно враховувати додаткові чинники впливу: різниця у рахунку, порядковий номер поєдинку та потреба врахування не лише своїх можливостей , а також можливостей партнерів по команді та команди суперника. [9]

Слід визначити завдання, що вирішуються у навчально-тренувальному процесі та при формуванні складу команди спортсменок у командних змаганнях:

- аналіз спеціалізованої діяльності обраних суперників, особливостей результативних та не результативних дій, які застосовуються ними у поєдинках; [2]

- визначення «сильних» і «слабких» місць у спеціалізованій підготовленості основних суперників; [2,8]

- вибір оптимального способу боротьби з окремим суперником на основі проведеного аналізу його індивідуальної змагальної діяльності;

- засвоєння і вдосконалення обраних дій, а також способів для високо-ймовірної перемоги над командою-суперницею. [12,2]

В якості основних проблем, що вирішуються спортсменами та їхніми тренерами в змагальний період, слід розглядати виборчий склад індивідуальних установок, пов'язаних з удосконаленням власної техніко-тактичної підготовленості, а також розширенням техніко-тактичного репертуару дій.[15, 12]

За дослідженнями вчених[8,5]для спортсменів, що спеціалізуються на командній основі, в тому числі і у фехтуванні у командних змаганнях прийняття тактичних рішень здійснюється:

- діяльністю в умовах найгострішого ліміту часу - яким би правильним не було будь-яке рішення, воно має тактичну цінність тільки при оперативному здійсненні, в суворій відповідності зі змагальною ситуацією;

- невизначеним та послідовним характером рішень - слідом за кожним рішенням ситуація змінюється і вимагає вже нового рішення, нерідко кардинально відрізняється від попереднього;

- сприйняттям великого обсягу дій тактичної ситуації, які можуть призвести до перемоги, або до поразки

- вибору тактичного рішення з кількох варіантів, досить близьких один до одного,

- зміною плану і моментальним вирішенням безпосередньо в ході рухової дії

Одним з найважливіших моментів у період підготовки до відповідальних змагань є знання «історії» суперництва з обраними конкурентами, в даному випадку команди. Підготовка даної інформації фехтувальників ґрунтується на глибокому професійному аналізі, використуваних ними:

1. Складу основної змагальної вправи; ситуації, що відображають результат або безуспішність застосування дій; [14,17]

2. Специфічних особливостей реалізації намірів, що характеризують індивідуальність і поточну підготовленість кожного з спортсменів. [14,10]

Інформація при виборі тактичних дій повинна бути, отримана не по результатам разової процедури спостереження спортсменів і тренерів досліджуваної події, а регулярно повинна використовуватись на підставі регулярного, системного моніторингу, що дозволяє слідкувати за динамікою основних показників застосування різноманітних дій, що характеризують правильну побудову поєдинку команди. [17]

Розглядаючи варіанти побудови боїв з командним противником, слід враховувати можливість отримання перемоги більш «сильного» опонента в окремо взятому поєдинку, яка пов'язана, головним чином, зі створенням умов, при яких суперник не може показати все, на що здатний [42] (проявити найкращі свої якості), у той час, як його суперник ,проявляє максимальний результат підготовленості. [18] Це може бути пов'язано з пошуком, або створенням таких умов, в яких противник обмежений у своїх можливостях і не очікує дій спортсмена-супротивника.[29,14]

Звідси виникає потреба у ретельному аналізі змагальної діяльності, у відповідальних боях окремо взятого суперника. А от можливість їх створення і використання, обумовлена наявністю відповідних індивідуальних умінь у спортсмена і його здібності успішно їх проявити. [19,16] При цьому, основою для формування даних умінь, являються знання, що характеризують адекватну змагальну поведінку спортсмена і розкривають особливості його успішної взаємодії з кожним обраним супротивником.

Здатність спортсмена реалізувати прийняте рішення, обумовлена рівнем його техніко-тактичної підготовленості, багато в чому, пов'язаної з обсягом і варіативністю сформованих спеціалізованих навичок та реагування на психологічний вплив його команди на нього. [8]

В командних змаганнях спортсмени розвиваються[35], вдосконалюється, а саме це є підтвердженням того, що:

- Вдосконалюються «сильні» сторони підготовленості спортсмена в застосуванні засобів фехтування у конкретних змагальних умовах , що вносять найбільший внесок в успішність змагальної діяльності фехтувальників[25]

- в період змагальної діяльності, знаходяться і відпрацьовуються засоби спортсменами, які зменшують ефективність «сильних» сторін підготовленості команди-суперника та пов'язуються з успішним застосуванням ним прийомів даного єдиноборства-фехтування;[21,20]

- здійснюється об'єктивізація вад(аналіз) , похибок у індивідуальних і цілої команди техніко-тактичних діях та їх усунення;[23]

- виявлення і використання «слабких» сторін (помилки) техніко-тактичної підготовленості команди-суперниць;

- розширення особистого репертуару техніко-тактичних дій.

Важливим моментом проведення командних зустрічей, є психологічний настрій всіх членів команди на перемогу, підтримуваний протягом усієї зустрічі.[47,49] Даний стан, що не підкріплюється відповідним поточним результатом (рахунком зустрічі), утримати надзвичайно складно. [20] Подібні ситуації пов'язані з необхідністю володінням ініціативою і постійним контролем, що відбувається на фехтувальній доріжці, що виділяється у вигляді переваги в рахунку командної зустрічі.

Положення лідера і аутсайдера, дуже подібні до психологічної напруги. [39]

Разом з тим, у лідера є безперечна перевага. А ось з боку програвавшого, будь-які зусилля зроблені ним , які не приводять до успіху, ще більше

погіршують становище. Найчастіше, їх дії характеризуються такими показниками:

- поспішність;
- низький рівень контролю дій;
- скутість. [45,36]

Все це, обмежує здатність досягнення бажаного успіху, що безумовно, не означає остаточний програш, але ускладнює умови партнерам по команді та висуває підвищені вимоги до психологічної підготовленості та успішно застосовувати дії в подальших сутичках.[44]

Для уникнення даного роду проблем, внутрішній настрій членів команди, так званий «командний дух», повинен формуватися планомірно, системно і постійно, в ході всіх видів підготовки з використанням різноманітних засобів і форм організації тренувального процесу. [20,21]

Отже, передумовами вирішення даного актуального наукового завдання є правильна доцільність використання індивідуальних можливостей та рівня взаємодії кожної спортсменки в командних змаганнях, яка пов'язана з ефективністю прорахованих комбінацій, що впливає на удосконалення їх техніко-тактичну підготовленість. [16,18]

Ефективність проведення боїв спортсменок (команди) під час змагального періоду буде взаємопов'язане з такими положеннями техніко-тактичних дій:

- використання своєї добре сформованої тактики, де розумно і повно використовується майстерність усіх бійців по команді;
- прагнення своєю тактикою локалізувати сильні сторони противника по команді;
- вивчення тактики команди - супротивника і доцільне використання своїх контр-дій, які змушують противника змінити тактику ведення бою, знижуючи до мінімуму її ефективність.

Врахування вище перелічених завдань та усунення проблем виступає надійним оперативним показником поточної підготовленості команди до ефективної змагальної діяльності. [10,5,19]

Саме контролювати рівень адекватності педагогічних впливів, відкривати перспективи оптимізації складу команди, ефективності співвідношення використовуваних засобів, методів і умов тренування дозволяє правильне зіставлення об'єктивних характеристик змагальної діяльності та досягнутої підготовленості спортсменів. [15,14,8]

Отже, передумовами вирішення даного актуального наукового завдання є правильна доцільність використання індивідуальних можливостей та рівня взаємодії кожної спортсменки в командних змаганнях, яка пов'язана з ефективністю прорахованих комбінацій, що впливає на удосконалення їх техніко-тактичну підготовленість.

Врахування вище перелічених завдань та усунення проблем виступає надійним оперативним показником поточної підготовленості команди до ефективної змагальної діяльності

Саме контролювати рівень адекватності педагогічних впливів, відкривати перспективи оптимізації складу команди, ефективності співвідношення використовуваних засобів, методів і умов тренування дозволяє правильне зіставлення об'єктивних характеристик змагальної діяльності та досягнутої підготовленості спортсменів.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

Необхідність оптимального вирішення поставлених завдань визначила вибір методів дослідження для аналізу наукових праць які розроблялися у фехтуванні за останні роки, також для визначення актуальних напрямів досліджень та сучасних проблем техніко-тактичної підготовки фехтувальниць.

Для проведення дослідження було використано наступні методи:

Теоретичний аналіз та узагальнення.

Проводився з метою створення повної уяви про стан об'єкту та предмету досліджень, також з метою виконання мети поставленої перед дослідженням. Вивчено та проаналізовано літературні джерела, дослідження. Вивчено стан питання, щодо структури та змісту змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах в командних змаганнях. Також удосконалили дані стосовно значення індивідуальної результативності висококваліфікованих спортсменок у фехтуванні на шпагах в командних змаганнях для формування складу команди.

Метод аналізу документальних матеріалів.

У дослідженні використано протоколи змагань та окремі рейтинги команд спортсменок-шпажисток за сезон 2014-2015 для аналізу та обробки даних. Проаналізовано специфіку проведення командних боїв з фехтування за основними правилами ФІЕ(Міжнародної всесвітньої федерації фехтування) Вивчено стан питання щодо системи змафехтувальників загалом та теоретичної підготовки зокрема як одного з важливих компонентів багаторічного удосконалення.

Метод математико-статистичної обробки результатів.

Опрацювання результатів дослідження відбувається на засадах методів математичної статистики. За допомогою використання програмного забезпечення ("Microsoft – "Excel для Windows XP) визначались:

індивідуальний показник кожного спортсмена, середній індивідуальний показник, загальна сума результативності, сума проведених боїв, відсоткове співвідношення участі кожної спортсменки у змаганнях, вираховування відсоткового співвідношення результативності спортсменок наступні методи:

2.2. Організація дослідження

1-й етап (вересень – жовтень 2012) – визначення теми, складання і затвердження обґрунтування дипломної роботи, аналіз науково-методичної літератури за напрямом дослідження, написання першого розділу дипломної роботи.

2-й етап (листопад – квітень 2012-2013) – аналіз науково-методичної літератури за темою дослідження, написання другого та третього розділів дипломної роботи.

3-й етап (квітень – травень 2013) – узагальнення результатів дослідження, доопрацювання тексту дипломної роботи, складання актів впровадження, рецензування роботи, попередній захист на кафедрі теоретико-методичних основ спорту. Представлення роботи на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт, виступи на кафедральній та університетських студентських наукових конференціях

РОЗДІЛ III

ІНДИВІДУАЛЬНА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПРОВІДНИХ СПОРТСМЕНОК УКРАЇНИ У КОМАНДНИХ ЗМАГАННЯХ ІЗ ФЕХТУВАННЯ НА ШПАГАХ

3.1. Характеристика та аналіз командних показників результативності висококваліфікованих фехтувальниць на шпагах

Протягом сезону міжнародних змагань 2014-2015р. збірна команда українських шпажисток брала участь у таких семи міжнародних змаганнях:[1]

- Етап кубку світу в місті Ліньяно (Італія)
- Етап кубку світу в місті Йоханесбург (ПАР)
- Гран-прі в місті Ксюджоу(Китай)
- Етап кубку світу в місті Барселона(Іспанія)
- Етап кубку світу в місті Буенос-Айрес(Аргентина)
- Чемпіонат Європи в місті Монтре (Швейцарія)
- Чемпіонат світу в місті Москва(Росія)

Впродовж п'яти перших змагань команда отримувала очки та класифікувалася в міжнародному рейтингу FIE для подальшої участі в ЧЄ та ЧС та подальшого покращення місця перед участю в змаганнях Чемпіонату світу. Так як для командних змагань Чемпіонату світу Міжнародна федерація FIE при розподілу команд між собою враховує не індивідуальні виступи спортсменок, як в попередніх, а включає до уваги виступи саме в командних змаганнях спортсменок протягом сезону. Склад команди протягом сезону змагань змінювався, так як перед кожними міжнародними змаганнями та після закінчення індивідуальних змагань проводиться та вирішується відбір у команду, враховуючи також загальний український рейтинг спортсменок.

Для отримання більш детальної інформації, стан та зміни результативності висококваліфікованих фехтувальниць на шпагах у командному заліку, потрібно проаналізувати виступи на кожному етапі змагань окремо.

Перші змагання - Етап кубку світу в місті Ліньяно (Італія). На цих змаганнях команда українських фехтувальниць провела всього чотири зустрічі.

За вхід у чвертьфінал наша команда зустрілась з командою Угорщини. Команда виступила в такому складі: Шмякіна Яна-під першим номером(три перемоги), Кривицька Олена - третій номер(одна перемога, дві поразки), БежураФейбі – другий(дві перемоги, одна поразка).Замін протягом зустрічі не відбулось, фехтували три спортсменки з обох сторін команд без четвертого номера.У цій зустрічі найкраще виступила спортсменка Шмякіна, так як її загальна індивідуальна результативність найкраща.

За вхід у півфінал наша команда зустрілась з командою Румунії. Команда виступила в такому складі: Шмякіна Яна-під першим номером(дві поразки, одна нічия), Кривицька Олена - другий номер(одна перемога, дві поразки), БежураФейбі –третій(дві перемоги, одна поразка. Команда Румунії виграла з рахунком 45:36. Найкращою була спортсменка ФейбіБежура, яка єдина не принесла мінус команді.

В результаті попереднього програшу команда України фехтувала за виявлення місць з п'ятого по восьме місце.

Зустріч з командою Китаю. Відбулась заміна спортсменки Фейбі Б. - на Івченко А. Шмякіна – перший номер(дві поразки, одна нічия), Кривицька – третій(дві поразки, одна нічия) , Івченко – другий номер(три поразки). В зустрічі – жодної перемоги. Програла з рахунком 45:26. Найменшу кількість уколів отримала спортсменка Кривицька.

Остання зустріч за сьоме-восьме місце з командою Ізраїлю. Склад команди залишився без змін. Івченко- другий номер(дві перемоги, одна нічия) Кривицька –третій номер (одна перемога ,одна поразка, одна нічия), Шмякіна-перший номер (дві перемоги, одна поразка). З першого по останні й бій команда України впевнено лідирувала та перемогла з рахунком 45:36. В цій зустрічі найкраща загальна індивідуальна результативність була у спортсменки Івченко.

За результатами змагань команда України посіла сьоме місце. Команда України провела 36 боїв з них 13 перемог, 18 поразок, п'ять нічиїх. Не можливо виділити кращу спортсменку, так як в кожній зустрічі спостерігалась різна результативність у кожній спортсменки.

Другі змагання - Етап кубку світу в місті Йоханесбург (ПАР). На цих змаганнях команда українських фехтувальниць провела п'ять зустрічей.

Зустріч за вхід 16 кращих відбулась з командою Єгипту. Команда виступила в такому складі: Шмякіна Яна-під першим номером(три перемоги), Кривицька Олена - другий номер(три перемоги),Почкалова третій номер (дві нічиї, одна поразка). З першого по останній бій команда України впевнено лідирувала та перемогла з рахунком 45:29. Найкраща загальна індивідуальна результативність була у спортсменки Шмякіни.

Вихід у чверть фінал з командою Естонії. В цій зустрічі фехтували чотири спортсменки: Шмякіна- перший(дві перемоги та одна поразка) Почкалова(одна поразка) ,Пантелеєва(дві поразки) - третій номер, Кривицька-другий(одна поразка, одна перемога, одна нічия). Відбулась заміна спортсменки Почкалової на Пантелеєву після закінчення третього бою. Перемога команди України 28:24.

Зустріч у пів фінал з командою Румунії. Фехтували три спортсменки: Шмякіна- перший номер(дві поразки, одна нічия), Кривицька-другий(три нічиї), Почкалова- третій(одна перемога, одна нічия, одна поразка).Рахунок закінчився в користь команди Румунії 23: 18. За підсумками загальної індивідуальної результативності мінусу не принесла команді спортсменка Кривицька.

В результаті попереднього програшу команда України фехтувала за виявлення з п'ятого по восьме місце.

Наступна зустріч з командою Росії. В цій зустрічі фехтували чотири спортсменки: Шмякіна(одна перемога),Почкалова-другий номер(одна нічия та одна перемога) одна поразка) ,Пантелеєва- третій номер (дві поразки, одна перемога), Кривицька- перший (одна перемога, одна, дві нічиї). В зустрічі

відбулась заміна Почкалової на Шемякіну у восьмому поєдинку. У підсумку, команда України виграла з рахунком 45:37.

Остання зустріч на цих змаганнях – з командою Америки. Фехтували чотири спортсменки: Шемякіна (одна перемога, одна поразка) – Почкалова – третій номер (одна поразка), Пантелєєва – перший номер (дві поразки, одна перемога), Кривицька – другий (одна перемога, дві поразки). Найкращий результат в цій зустрічі був у спортсменки Пантелєєвої, незважаючи, що загальна індивідуальна результативність її і спортсменки Шемякіни однакова (плюс чотири). В останньому поєдинку Пантелєєва випередила своїх суперниць та нанесла аж 17 уколів.

В підсумку цих змагань команда України посіла п'яте місце. В сумі проведених 45 боїв: (19 перемог, 12 поразок, 14 нічий) Найкраще на цих змаганнях виступили спортсменки Пантелєєва та Шемякіна.

Наступні змагання – Гран-прі в місті Ксюджоу (Китай). Загалом командою України було проведено чотири зустрічі.

Перша зустріч – за вихід у чверть фінал з командою Китаю. Під першим номером виступила – Шемякіна Я. (одна перемога, одна поразка, одна нічия), під другим – Кривицька О. (дві поразки, одна нічия), та під третім Почкалова А. (одна перемога, одна поразка, одна нічия). В результаті поразка команди України – 37:44. Єдина спортсменка, яка не принесла мінус команді – Почкалова А.

Згідно попереднього програшу, бої відбулись за покращення місць з дев'ятого по 16-е місця. Зустріч з командою Румунії. Шемякіна Я. – перший номер (одна перемога, одна поразка, одна нічия), такий же результат і у спортсменок Почкалової А., яка виступила під третім номером, Кривицька О. – під другим. В різницю один укол перемогу здобула команда Румунії з результатом 43:42. Відзначимо спортсменку Шемякіну Я., яка не принесла мінусу команді.

Наступна зустріч з Францією. Команда виступила таким складом: Шемякіна Я. (три перемоги) – перший номер, Почкалова А. (дві нічії, одна

поразка) – другий Бежура Ф. - третій номер(дві перемоги, одна поразка). В результаті різницею в один укол перемогу здобули команда України 28:27. Найкраща індивідуальна результативність у спортсменки Шемякіної Я.(плюс шість).

Остання зустріч в цих змаганнях з командою Швейцарії , в результаті якої українська команда шпажисток посіла 13 місце, отримавши перемогу з рахунком 41:40. Шемякіна Я.-перший номер(три перемоги), Кривицька О.(одна перемога , одна нічия), Бежура Ф. - третій номер(одна поразка) Почкалова А.- другий номер(три поразки). В цій сутичці відбулась заміна спортсменки Бежури Ф. на Кривицьку. Шемякіна Я.- показала найкращий результат, загальна індивідуальна результативність мала високий показник(плюс сім).

У підсумку проведених змагань команда України провела 36 боїв з них 14 перемог, 13 поразок та дев'ятьнічий. Найкраща на цих змаганнях спортсменка Шемякіна Я ., яка стабільно виступає під першим номером.

Етап кубку світу в Барселоні. Зустріч за вхід 16 кращих відбулась з командою Фінляндії . Команда виступила в такому складі: Шемякіна Яна-під першим номером(три перемоги), Бежура Ф.- третій номер(дві перемоги, одна поразка), Почкалова третій номер (дві поразки, одна нічия).Перемогакоманди України з рахунком 45:43. Найкраща загальна індивідуальна результативність була у спортсменки Шемякіни.(плюс девять).

Вихід у чверть фінал з командою США. Шемякіна Я.- перший(одна поразка, одна перемога, одна нічия). Бежура Ф. (одна перемога, дві нічий) - третій номер, такий самий результат у спортсменки Почкалової –другого номера.Перемогу здобула команда України з різницею в один укол 41:40.Знову найкраще відзначилась спортсменка Шемякіна Я. Хоча можна стверджувати, що всі три спортсменки фехтували на одному рівні так як всі принесли плюс команді і різниця загальної індивідуальної результативності кожної всього один укол.

За вхід в пів фінал наступна зустріч з командою Італії. Шемякіна Я. Івченко А. виступила під першим номером(дві поразки, одна перемога),

Почкалова А. - другий номер(одна нічия, дві поразки), БежураФейбі – третій(одна перемога, одна поразка, одна нічия.) Команда Італії виграла з великою перевагою у рахунку 39:21. Найменший мінус отримала в показниках індивідуальної результативності спортсменка Бежура Ф. , але дивлячись на ситуацію ведення бою спортсменка Почкалова А. була найактивнішою , нанісши більше уколів ніж її колеги по команді.

Згідно попереднього програшу команда українських спортсменок мусила боротись за місця з п'ятого по восьме зі збірною Франції. . Фехтували чотири спортсменки: Шемякіна Я.(дві перемоги, одна нічия)- перший номер,Почкалова А.- другий номер(дві нічії,одна поразка), Бежура.Ф.(одна поразка, одна нічия) Івченко А.(одна поразка) - третій номер.

Знов команда України отримала поразку 45:40. Констатуючи результати Шемякіна Я. була кращою, її індивідуальна результативність була набагато кращою від інших колег по команді в цій сутичці.

Остання зустріч на цих змаганнях - з командою Швейцарії. Команда виступала тут не змінюючи нумерацію з попередньої зустрічі,але не відбулось замін третього номера- три боя фехтувала спортсменка Бежура.Ф.

В цій зустрічі однакова індивідуальна результативність у двох спортсменок Почкалової А. і Шемякіної Я. (плюс нуль), не можливо відзначити кращу спортсменку.

В результаті цих змагань команда України посіла восьме місце та провела п'ять зустрічей з різними командами. В загальному 45боїв, з них 12перемог, 18 поразок , 15 нічії. Слід відзначити кращу спортсменку Я.Шемякіну , яка проявила себе найкраще в більшості проведених зустрічей.

Наступним етапом змагань для українських фехтувальниць став Етап кубку світу в місті Буенос-Айрес. Було проведено п'ять зустрічей.

Перша зустріч відбулась з командою Аргентини за вхід в 16 кращих . Фехтувальниці фехтували в такому складі Шемякіна Я.(дві перемоги, одна нічия)-перший номер, Почкалова А.–другий номер(дві перемоги, одна нічия), Пантелєєва К.(дві перемоги, одна поразка)-третій номер. Всі три спортсменки

від фехтували добре, та принесли плюс команді. Згідно з тим здобули перемогу з рахунком 45:29. Найкращою відзначимо спортсменку Шемякіну Я., яка закінчувала цю зустріч.

За вхід в четверть фінал українські фехтувальниці отримали поразку від представниць Естонії з рахунком 45:38. Фехтувальниці фехтували в такому порядку;Почкалова А.-третій номер(дві поразки, одна перемога), Пантелєєва К.–другий номер(дві поразки, одна перемога). Шемякіна Я.-перший номер(одна перемога, дві поразки). В данній зустрічі неможливо виділити кращу спортсменку.

Згідно попереднього програшу фехтувальниці фехтували за місця з девятого по 16 місце. Наступна зустріч відбулась з командою Венесуели. Пантелєєва К.- другий номер(одна перемога, дві поразки), Почкалова А.-третій номер(дві перемоги ,одна нічия), Шемякіна Я.- перший номер(три перемоги). Перемогу впевнено отримала команда України з рахунком 45:33. Найкращий результат показала спортсменка Почкалова А.

Слідом відбулась зустріч зі Швецією. Спортсменки фехтували в такому порядку: Шемякіна Я.-перший номер(дві перемоги,одна нічия), Почкалова А.- третій номер(три поразки), Пантелєєва К.-другий номер(дві нічії , одна перемога). Зустріч закінчилась з рахунком 45:44. в користь команди України. Найкраще від фехтувала спортсменка Я.Шемякіна.

Остання зустріч на цих змаганнях відбулась з командою Китаю, яка вийшла доволі складною для наших спортсменок. Як і в попередній зустрічі українки здобули перемогу в різницю всього в один укол з рахунком 41:40.

Порядкованість і склад спортсменок не змінився з попередньої зустрічі. Пантелєєва К.-відфехтувала дві перемоги та одну поразку, також такий результат уШемякіної Я, Почкалова А.-дві нічії , одна поразка. Індивідуальна результативність однакова в обох спортсменок у Шемякіної Я та Пантелєєвої К. –плюс один.

Підводячи підсумки цих змагань. Команда українських шпажисток провела 45 боїв, з них 21 перемога , 14 поразок та десять нічії. Згідно з тим

вона посіла дев'яте місце в командному заліку. Знову ж повинні відзначити Шемякіну Я. кращою, її стабільність результату виділяє її від інших спортсменок по команді.

Передостанні змагання в сезоні Чемпіонат Європи в місті Монтре (Швейцарія). За вхід в четверть фінал українські шпажистки зустрілись з командою Польщі в такому складі :Почкалова А.-другий номер(дві перемоги, одна нічия), Кривицька О.-третій номер(дві нічії , одна перемога) , Шемякіна Я. – перший номер(дві перемоги, одна поразка).Перемогу здобула команда України з рахунком 43:34. Всі три спортсменки фехтували на одному рівні.

Команда Румунії зустрілась українським шпажисткам за вихід у півфінал. Збірна України фехтувала у такому складі Кривицька О.-другий номер(три нічії)Шемякіна Я.-перший номер(три поразки), Почкалова А.-третій номер.(дві поразки, одна перемога). Збірна України отримала поразку з результатом 25:31. Відзначимо спортсменку Почкалову А., якої індивідуальна результативність не була кращою від спортсменки Кривицької О., але вона проявила себе як більш активний боець, нанісши набагато більше уколів.

Згідно попередньої поразки команда України фехтувала з п'ятого по восьме місце з командою Росії. В цій зустрічі фехтували всі чотири спортсмена: Шемякіна Я.- перший номер(дві перемоги, одна поразка), Кривицька О.(одна нічия) та Івченко А. – третій номер.(дві поразки). Перед сьомим боєм відбулась заміна спортсменки Івченко А. на Кривицьку О. Перемогу здобули Збірна команди України з рахунком 45:38. Найкраща індивідуальна результативність за цю зустріч була в спортсменки Почкалової А.

Слідом попередньої перемоги команда України отримала ще одну перемогу від Збірної команди Угорщини з рахунком 33:32. Почкалова А.- другий номер(дві перемоги , одна поразка), Кривицька О.-третій номер(дві перемоги , одна поразка) , Шемякіна Я. – перший номер(три перемоги).Найкраща індивідуальна результативність у спортсменки Шемякіної Я.

У підсумку проведених змагань Збірна команда України посіла п'яте місце. За період змагань вона провела 36 боїв, з них 17 перемог, 12 поразок, сім нічий. Найкращою за ці змагання відзначимо спортсменок Почкалову А. і Шемякіну Я.

Головні змагання сезону – Чемпіонат світу в місті Москва. Першу зустріч за вхід у 16 кращих команд наші спортсменки провели з командою Казахстану. Спортсменки фехтували в такій послідовності: Кривицька О. –другий номер(одна перемога , дві нічий), Шемякіна Я.-перший номер(три перемоги), Почкалова А.-третій номер(одна перемога, дві поразки).Найбільш результативним у цій зустрічі був виступ Я. Шемякіної, яка провела останній бій у зустрічі. Команда України перемогла із рахунком 45:29.

Наступна зустріч за вхід у чвертьфінал відбулась з командою Швеції. Фехтувальниці виступали в такому порядку: Кривицька О. –другий номер(одна перемога , дві нічий), Шемякіна Я.-перший номер(дві перемоги,одна поразка), Почкалова А.-третій номер(одна поразка, дві перемоги). Перемогу здобули українки з рахунком 45:41. найкращою була А. Почкалова, яка закінчувала зустріч.

За вхід в півфінал українки фехтували проти команди Японії. Україна перемогла з різницею в один укол 37:36. Спортсменки фехтували в такій же послідовності та складі. О. Кривицька здобула одну перемогу та дві поразки, Почкалова А.-три поразки , Шемякіна Я-три перемоги. Найкращою в цій зустрічі була спортсменка Я. Шемякіна, яка зрівняла рахунок та нанесла завершаючий укол.

За вхід в двійку кращих команда України програла команді Румунії з рахунком 27:24. Склад та послідовність спортсменок не змінювався з попередньої зустрічі. О. Кривицька здобула одну перемогу та дві поразки, Почкалова А.-дві поразки, одну нічию, Шемякіна Я-дві поразки,одну нічию . Найкращою в цій зустрічі була спортсменка О. Кривицька, яка здобула одну перемогу в цій зустрічі.

Остання зустріч закінчилася для українок перемогою над суперницями з Франції з рахунком 44:42. В цій зустрічі відбулась заміна спортсменки А. Почкалової на спортсменку К. Пантелєєву, нумерація залишилась така як була в попередніх зустрічах. О. Кривицька-(одна перемога, дві поразки), К. Пантелєєва- (дві перемоги, одна поразка), Шемякіна Я-(дві перемоги, одна поразка). Найкращою за індивідуальною результативністю була спортсменка К. Пантелєєва.

У підсумку команда України посіла третє місце (перше і друге місця посіли команди Китаю та Румунії) та отримала 80 очок до світового рейтингу. [1]

За кожні змагання кожна країна отримує очки в залежності від виступу, що встановлюються FIE. За перше зайняте місце країна отримує 64 очки, за друге 52, за третє 40, за четверте 36. Далі до 16 місця кількість очок зменшується до 18. Країни, які не попали в 16 кращих отримують вісім очків до світового рейтингу. Інша ситуація на змаганнях Чемпіонату світу, де оцінення результатів спортсменів є значно вищим. За ці змагання команди отримують в два рази більше очків, ніж за інші попередні змагання в сезоні. Бачимо, що за перше місце надається 128, за друге 104, за третє 80 очків.

За результатами змагань ми спостерігаємо найбільшу стабільність виступів у таких країнах як Румунія, Італія та Китай.

Команда Румунії тільки на Гран-прі в Китаї не увійшла в четверть фінал, на протязі всього сезону вона залишалась в трійці лідерів.

Команда Італії не увійшла в трійку на Чемпіонаті світу та зайняла сьоме місце, на Етапі кубку світу в ПАР прогнала за третє місце і зайняла четверте місце.

Команда Китаю не показувала такий результат як попередні вищевказані дві команди, але стала переможницею двох етапів; в ПАР(Йоханесбург), в Китаї(Ксюджоу) також виграла головні змагання сезону - Чемпіонат світу. Вона не брала участі у Чемпіонаті Європи, але брала участь у Чемпіонаті Азії і також зайняла на цих змаганнях перше місце. У підсумку команда Китаю виграла

чотири змагання з семи, що є високим показником виступів на міжнародному рівні.

Окремо представлено данні результатів команди Збірної України з фехтування на шпагах серед жінок за сезон 2014-2015р (таблиця 3.1):

Таблиця 3.1

Результати команди Збірної України з фехтування на шпагах серед жінок за сезон 2014-2015р

Україна		місце	очки
Етап кубку світу	Ліньяно	7	28
Етап кубку світу	Йоханесбург	5	32
Етап кубку світу	Буенос Айрес	9	25
Етап кубку світу	Барселона	8	26
Гран-прі	Ксюджоу	13	21
Чемпіонат Європи	Монтреїкс	5	32
Чемпіонат світу	Москва	3	80
сума			223

За данною таблицею виступів спостерігаємо, що найгірший результат Збірна фехтувальниць на шпагах серед жінок показала на Гран-прі в Китаї(Ксюджоу), де посіла 13 місце та отримала 21 очко та на Етапі кубку світу в Аргентині(Буенос Айрес) – дев'яте місце, отримавши 25 очків до світового рейтингу. На цих змаганнях українські спортсменки програли за вхід в вісім кращих.

Аналізуючи інші змагання, там команда України прогала за вхід в півфінал, стосовно далі фехтувала за покращення місця в турнірній таблиці. Однаковий результат-це виступ на Чемпіонаті Європи в Швейцарії (Монтре) та на Етапі кубку світу в ПАР (Йоханесбург), спортсменки зайняли п'яте місце, що дало їм 32 очка. Найкращий результат - виступ українських фехтувальниць на Чемпіонаті світу в Росії(Москва), де вони посіли третє місце, що дало їм 80 очок до загального світового рейтингу.

В підсумку змагального сезону 2014-2015р. команда українських шпажисток отримала 223 очки.

Пропонується детально розглянути та проаналізувати головні питання нашої роботи: послідовність виступу спортсменок у командних змаганнях та врахування результативності спортсменок при комплектуванні складу команди для участі у командних змаганнях з фехтування на шпагах.

За сезон 2014-2015 рр. у складі збірної команди країни з фехтування на шпагах серед жінок до змагань залучалося 6 спортсменок, зокрема:

Шемякіна Я.-ЗМС, Почкалова А.-ЗМС, Івченко А.-МСМК, Кривицька О.- ЗМС, Бежура Ф.-МС.

Традиційним для командних змагань з фехтування є участь 3 спортсменок у сутичці та одна спортсменка залучається як запасна та вводиться у змагання за потреби (травма, страх, невпевненість, не вміння змагатись з певним суперником, тактична постановка на бій, на зустріч, перевірка четвертого кандидата в команду).

Аналізуючи участь спортсменок у якості 1–3 номера можна констатувати, що найбільшу кількість боїв під №1 у Збірній команді України провела Я. Шемякіна – 106 боїв за сезон 2014-2015р., що становить 96.4% від усіх проведених боїв. Окрім неї першим номером виступили Кривицька О. – 3 боя-5% , Пантелеева К.-3 боя-8.6%, Івченко – 1бій-10%. Окрім кількісних показників цікавить викликає якісний показник виступів цих спортсменок. Встановлено, що з 106 боїв –Я. Шемякіна отримала 63перемоги (59.4%) , поразок-24 (22.6%), у нічию завершилося 19боїв(18%). При цьому було загалом нанесено 534 уколи, що при співставленні усіх змагань дало перевагу у плюс 82 уколи. Стосовно інших шпажисток, ситуація інша: Кривицька О. отримала дві перемоги(66.6%), одну поразку(33.4%) ,нанісни 15 уколів, але при цьому її результат становив плюс нуль. Пантелеева К. профехтувавши таку кількість боїв як попередня вищезказана спортсменка нанесла більше уколів -23 та отримала одну перемогу(33.3%) ,одну поразку(33.3%) , одну нічию(33.3%), її результат індивідуального показника становив плюс чотири. Якщо

порівнювати спортсменку Кривицьку О. та Пантелєву К., то результативність краща у останньої спортсменки, не зважаючи, що вона мала менше перемог, вона набрала додатній показник індивідуальної результативності. Один бій профехтувала в якості першого номера Івченко А. принісши команді поразку, з коефіцієнтом мінус чотири та змогла нанести один укол суперниці. Аналізувати результативність, маючи проведений один бій цієї спортсменки не можливо під виступом в якості першого номера. Протягом сезону спортсменки Почкалова А. та Бежура Ф. не виступали під першим номером.

Зважаючи на викладане вище, спортсменку Шемякіну Я. ставлять закінчувати зустріч в команді так як вважають, що вона найкраще серед інших фехтувальниць виступає на цій позиції.

Обрахунок результативності вказаний нижче в таблиці 3.2

Таблиця 3.2

Співвідношення результативності фехтувальниць-шпажисток при проведенні поєдинків в якості №1 у зустрічі

Прізвище та ін.	Результат індивідуального бою			Загальна кількість		Результат
	Перемог од. (%)	Поразок	Нічії	виступів	нанесених уколів	
Шемякіна Я.	63 (59,4)	24 (22,6)	19 (18)	106	534	82
Кривицька О.	2 (66,6)	1 (33,4)	0	3	15	0
Пантелєєва К.	1 (33,3)	1 (33,3)	1 (33,3)	3	23	4
Івченко А.	–	1	–	1	1	-4
Бежура Ф.	–	–	–	–	–	–
Почкалова А.	–	–	–	–	–	–

Стосовно позиції другого номера в команді- найбільшу кількість боїв від фехтувала спортсменка Кривицька О. -40, що становить від її усієї командної змагальної діяльності за цей сезон 66,6%. Її індивідуальна результативність

становила плюс сім уколів, в результаті спортсменка нанесла 103 уколи, здобувши 14 перемог-35%, 19 поразок-47.5% сім нічий – 17.5%.

На два менше боя провела Почкалова А. -38(42.6%), з них 13 перемог(34.2%), 16 поразок(42.1%) та дев'ять нічий(23.7%). При цьому спортсменка нанесла на 70 уколів більше ніж попередня спортсменка- 173 уколи, її результат в команду є плюс п'ять.

Також хороша активність спостерігається у спортсменки Пантелєєвої К. – за 21 проведений бій, вона нанесла 100 уколів, отримавши сім перемог(33.4%), десять поразок(47.6%), чотири нічий(19%). Її індивідуальна результативність більша ніж в попередніх спортсменок - плюс десять.

Вищевказані спортсменки провели найбільшу кількість боїв з команди, фехтуючи другим номером в команді, що не можна сказати про спортсменок Івченко А- шість боїв та Бежуру Ф.- три боя, що становить 60% від змагальної діяльності кожної. Коефіцієнт результату першої дорівнював мінус чотири при двох перемогах(33.3%), трьох поразках(50%) та одній нічії(16.7%). В сумі спортсменка нанесла 23 уколи.

Щодо результату проведених боїв другої – отримала дві перемоги(66.6%) та потерпіла одну поразку(33.4%). Результативність дорівнює нулю при десяти нанесених уколів спортсменкою.

Шемякіна Я. провела в якості другого номера лише один бій, отримавши перемогу, що становило 0.9% від проведених боїв. За один бій вона нанесла сім уколів та принесла команді плюс п'ять уколів.

Підсумовуючи результати українських фехтувальниць під другим номером, робимо такі висновки:

У відсотковому співвідношенні спортсменки показали майже однаковий результат. Здобуття перемог близько 30% у кожної, поразок 40-50%, нічий- близько 20%. Але такі показники не стосуються спортсменки Бежури Ф., вони в неї кращі, але потрібно враховувати, що спортсменка провела тільки три бої.

Найкращий індивідуальний показник в спортсменки Пантелєєвої К., але загальна кількість проведених боїв є майже в два рази меншою, ніж у спортсменок Кривицької О. та Почкалової.

Обрахунок результативності вказаний нижче в таблиці 3.3

А.Таблиця 3.3

Співвідношення результативності фехтувальниць-шпажисток при проведенні поєдинків в якості №2 у зустрічі

Прізвище та ін.	Результат індивідуального бою			Загальна кількість		Індивідуальний показник результату
	Перемог од. (%)	Поразок	Нічії	виступів	нанесених уколів	
Шемякіна Я.	1	–	–	1	7	5
Кривицька О.	14 (35)	19 (47.5)	7 (17.5)	40	103	7
Пантелєєва К.	7 (33.4)	10 (47.6)	4 (19)	21	100	10
Івченко А.	2 (33.3)	3 (50)	1 (16.7)	6	23	-4
Бежура Ф.	2 (66.6)	1 (33.4)	–	3	10	0
Почкалова А.	13 (34.2)	16 (42.1)	9 (23.7)	38	173	5

Аналізуючи спортсменок в якості третього номера, найактивнішою була спортсменка Почкалова А., яка провела найбільшу кількість боїв на цій позиції - 51 бій, що становить від її загальної змагальної участі 57.4%. З індивідуальним показником – 19, вона отримала 12 перемог(23.5%), 26 поразок (51%), 13 нічії (25.5%), при цьому нанесла 226 уколів.

В три рази менше уколів нанесла-72 спортсменка Бежура Ф., але провівши 21 бій, що становить від її усієї змагальної діяльності 87.5%. Її індивідуальний результат становить мінус дев'ять при п'яти перемогах (23.8%), 13 поразках та трьох нічіях.

Менше провівши боїв -17, але нанесла більше уколів -76, від попередньої спортсменки Кривицька О. В якості третього номера виступила-28.4%. За цей

період вона отримала п'ять перемог(29.4%) , вісім поразок (47%), чотири нічії (23.6%), але результат цієї спортсменки був від'ємний – 12, що не скажеш про спортсменку Пантелєєву К, яка провівши менше боїв -11, показала результат плюс вісім та нанесла 54 уколи. В якості третього номера провела 31.4% від своєї командної участі, фехтувальниця отримала п'ять перемог, шість поразок.

Однакова кількість проведених боїв - три ,в двох фехтувальниць: Івченко А. та Шемякіної Я. ,але зовсім різний показник результативності. Щодо першої вищевказаної спортсменки – виступ є не дуже вдалий , в якості третього номера вона провела 30% від її змагальної командної діяльності. Спортсменка отримала три поразки та нанесла при цьому сім уколів, індивідуальний результат її становив мінус п'ять.

Зовсім інша ситуація у спортсменки Шемякіної Я., участь якої в якості третього номера становить всього 2.7%. При виконаних двох перемогах та одній поразці нанесла 14 уколів суперницям та показала хороший результат в команді –плюс шість. Звісно порівнювати цих двох спортсменок на цій позиції, за трьома боями не зовсім достовірно так як для аналізу потрібно більше участі,але все ж таки ми про констатували та використали ті факти які ми отримали.

Виходячи з вище сказаного на позиції третього номера найкраще виступили Шемякіна Я. та Пантелєєва К. так як їхня індивідуальна результативність найкраща серед інших фехтувальниць по команді. Обрахунок результативності вказаний нижче в таблиці 3.5

Таблиця 3.4

Співвідношення результативності фехтувальниць-шпажисток при проведенні поєдинків в якості №3 у зустрічі

Прізвище та ін.	Результат індивідуального бою			Загальна кількість		Індивідуальний показник результату
	Перемог од. (%)	Поразок	Нічії	виступів	нанесених уколів	
Шемякіна Я.	2	1	–	3	14	6

	(66.6)	(33.4)				
Кривицька О.	5 (29.4)	8 (47)	4 (23.6)	17	76	-12
Пантелеєва К.	5 (45.4)	6 (54.6)	–	11	54	8
Івченко А.	–	3(100)	–	3	7	-5
Бежура Ф.	5 (23.8)	13 (62)	3 (14.2)	21	72	-9
Почкалова А.	12 (23.5)	26 (51)	13 (25.5)	51	226	-19

Слідом, узагальнюємо командні показники результативності висококваліфікованих фехтувальниць на шпагах за сезон 2014-2015р.

В даній нижче таблиці 3.6 показано результат командної діяльності спортсменок.

Таблиця 3.5

**Загальний результат співвідношення результативності
фехтувальниць-шпажисток**

Прізвище та ін.	Кількість проведених боїв за сезон			Загальна кількість		Сума індивідуальної результату
	1 номер од. (%)	2 номер	3 номер	Виступів од. (%)	нанесених уколів	
Шемякіна Я.	(96.4)	(0.9)	(2.7)	110 (33.5)	555	93
Кривицька О.	(5)	(66.6)	(28.4)	60 (18.3)	194	-5
Пантелеєва К.	(8.6)	(60)	(31.4)	35 (10.6)	177	22
Івченко А.	(10)	(60)	(30)	10 (3)	31	-13
Бежура Ф.	0	(12.5)	(87.5)	24 (7.3)	82	-20
Почкалова А.	0	(42.6)	(57.4)	89 (27.1)	399	-14
				328	1438	

Прізвище та ін.	328 боїв		
	перемог	поразок	нічії
Шемякіна Я.	66	25	19
Кривицька О.	21	28	11
Пантелєєва К.	13	17	5
Івченко А.	2	7	1
Бежура Ф.	7	14	3
Почкалова А.	25	42	22
сума	134	133	61

За весь рік спортсменка Шемякіна Я., яка більшу частину своєї змагальної діяльності закінчувала зустріч у команді, виступаючи першим номером провела 110 боїв, з них вигравши 66 боїв(60%), програвши 25(22.7%), та закінчивши в нічию в 19 боях(17.3%). Потрібно зауважити те, що її індивідуальний результативний показник становить плюс 93 уколи. За весь рік в командних змаганнях вона нанесла 555 уколів, що є 1/3 від усіх уколів нанесеною командою, що вважається дуже високим показником спортивної майстерності. Але потрібно наголосити на тому, що в командних змаганнях частіше найбільше уколів наноситься в останньому дев'ятому бої тому, що не всі спортсмени наносять свої всі п'ять уколів в поєдинку, інколи навіть можливе таке, що спортсмени спеціально ведуть пасивне ведення бою, після однієї хвилини такої ситуації, суддя змушений зупинити бій та оголосити завершення бою, і пропонує підключитись наступну пару.

Наступною по кількостям проведених поєдинках потрібно відзначити спортсменку Почкалову А.-89, при цьому нанесла 399 уколів, що є майже також 1/3 від нанесених уколів всією командою України. Отримала спортсменка 25 перемог(29.1%), 42 поразки(58.4%) та 22 нічії(12.5%)

Результат від'ємний -14. Найкраще спортсменка фехтувала другим номером.

Далі по кількостям проведених боїв наступна спортсменка Кривицька О.- в сумі 60 боїв, така різниця в кількостях підтверджується тим, що спортсменку заміняли. Налічується в неї 21 перемога (35%), 28 поразок(46.6%) та 11 нічії(18.4%). Індивідуальна результативність краща ніж у спортсменки

Почкалової А. За свою змагальність Кривицька О. Нанесла 194 уколи. Якщо аналізувати спортсменку на основі ведення бою, можна констатувати, що вона є більш пасивним учасником ніж інші спортсменки по команді. На прикладі Пантелєєвої К., яка провела майже в два рази менше боїв ніж попередня спортсменка -35., зуміла нанести 177 уколів. Також потрібно відмітити, що її індивідуальна результативність плюс 22, що є також високим показником при 35 перемогах (37.1%), 17 поразках (48.5%) та п'яти нічиях (14.2%)

Таблиця 3.6

**Загальний результат співвідношення результативності
фехтувальниць-шпажисток**

Прізвище та ін.	Кількість проведених боїв за сезон			Загальна кількість		Сума індивідуального результату
	1 номер од. (%)	2 номер	3 номер	Виступів од. (%)	нанесених уколів	
Шемякіна Я.	(96.4)	(0.9)	(2.7)	110 (33.5)	555	93
Кривицька О.	(5)	(66.6)	(28.4)	60 (18.3)	194	-5
Пантелєєва К.	(8.6)	(60)	(31.4)	35 (10.6)	177	22
Івченко А.	(10)	(60)	(30)	10 (3)	31	-13
Бежура Ф.	0	(12.5)	(87.5)	24 (7.3)	82	-20
Почкалова А.	0	(42.6)	(57.4)	89 (27.1)	399	-14
				328	1438	

Прізвище та ін.	328 боїв		
	перемог	поразок	нічії
Шемякіна Я.	66	25	19
Кривицька О.	21	28	11
Пантелєєва К.	13	17	5
Івченко А.	2	7	1
Бежура Ф.	7	14	3
Почкалова А.	25	42	22
сума	134	133	61

Найменшу кількість боїв як ми вже зауважували провели дві спортсменки Бежура Ф. -24 бої та Івченко А. -10 боїв, це пов'язано з їхнім попаданням в команду, так як ці спортсменки виходили на заміну інших стабільних учасниць змагань. Характеристика першої фехтувальниці – сім отриманих перемог(29,1%), 14 (58,4%)поразок та три нічії(12,5%). При результативності – мінус 20, нанесла 82 уколи. Щодо аналізу Івченко А. , спортсменка нанесла 31 укол результаті –мінус 13 в двох перемогах(20%), семи поразках(70%) та одній нічії(10%). Можем констатувати такі отримані дані від того чому така мала кількість проведених боїв, що останні два спортсмени тільки почали недавно попадати в Збірну команду України і не є стабільними як інші учасниці.

Підсумовуючи нашу статистику, Збірна команда України з фехтування на шпагах серед жінок провела за весь рік 328 боїв, з них 134 перемоги, на одну менше поразки-133 та завершили в нічию 61 поєдинків. За сезон 2014-2015р. було нараховано 1438 уколів.

ВИСНОВКИ

1. Для командного фехтування характерні зіставлення фізичних і інтелектуальних здібностей, взаємовпливів, лідерства, стилів і методів керівництва командами. Організація та проведення командних змагань з фехтування створює умови для реалізації психічних якостей та фізичних можливостей спортсмена як частини команди, демонстрації його підготовленості та спрямованості на досягнення максимального результату.

2. Команда яка швидко і ефективно впроваджує нові наукові розробки та адекватно реагує на еволюцію виду спорту за допомогою корекції окремих сторін підготовки спортсменів, в тому числі технічної, тактичної і теоретичної перемагає найчастіше. При формуванні команди важливо врахувати сумісність спортсменів за характером, за рівнем підготовленості та індивідуальним стилем змагальної діяльності. Під час командних змагань, у бойовій сутичці кожен спортсмен діє індивідуально. Важливою складовою частиною підготовки команди є підготовка до конкретного суперника-команди. Стратегія і тактика змагальної підготовки спортсменок залежить від поєдинків команд або суперників. Основною проблемою в команді, яка впливає на результат зробленої роботи цілої команди недостатньо сумлінне ставлення низки членів команди до тренувальних занять і змагань, а в особистих відносинах-низький моральний рівень спортсменок, що виявляється в егоїзмі, неповазі до колег по команді, відсутності взаємодопомоги.

3. Специфіка командних змагань зумовлює потребу вирішення таких важливих завдань як формування певної тактичної схеми, що полягає у визначенні порядку (черговості) виступів спортсменів упродовж командної зустрічі, прогнозування та моделювання бойової сутички. Отже, передумовами вирішення даного актуального наукового завдання є правильна доцільність використання індивідуальних можливостей та рівня взаємодії кожної спортсменки в командних змаганнях, яка пов'язана з ефективністю прорахованих комбінацій, що впливає на удосконалення їх техніко-тактичну підготовленість.

4.Перспективи розвитку командного фехтування визначається особливостями змагальної діяльності елітних команд-спортсменів – лідерів світового рейтингу. Виступи кращих команд світу на найбільших змаганнях містять важливу інформацію, аналіз якої дозволяє не тільки визначити сучасні тенденції розвитку виду спорту , але й зробити висновки для подальшого вдосконалення тренувального процесу для спортсменів фехтувальників.

5.Саме контролювати рівень адекватності педагогічних впливів, відкривати перспективи оптимізації складу команди, ефективності співвідношення використовуваних засобів, методів і умов тренування дозволяє правильне зіставлення об'єктивних характеристик змагальної діяльності та досягнутої підготовленості спортсменів.

6.На даному етапі міжнародних командних змагань , слід звернути увагу на особливо актуальну проблему підвищення спортивної майстерності спортсменів. Одним із важливих напрямів в її досконалості є правильна техніко-тактична підготовка усієї команди. Аналіз результативності змагальної діяльності спортсменів є одним із складників навчально-тренувального процесу, оскільки дане оформлення оптимального складу команди на Чемпіонат світу 2015 був найбільш результативним за змагальний сезон.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аркадьев Е. И. Тактика в фехтовании / Е. И. Аркадьев – М.: Книга по Требованию, 2011. – 124 с.
2. Бакум А.В. Современныетенденциитехнической підготовки фехтовальщиков / Бакум А. В. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 8. – С. 12
3. Бріскін Ю. Обґрунтування засобу теоретичної підготовки юних фехтувальників (на прикладі провідних фехтувальників України) / Бріскін Юрій, Пітин Мар'ян, Задорожна Ольга // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: Зб. наук. праць. – Вінниця, 2013. – Вип. 15. – С. 289–295. ISSN 2071-5285.
4. Бріскін Ю. Освіченість фехтувальників з теорії обраного виду спорту та олімпізму на різних етапах багаторічної підготовки / Бріскін Юрій, Пітин Мар'ян, Задорожна Ольга // Теорія та методика фізичного виховання. – Х., 2012. – № 5 (91). – С. 3-7. ISSN 1993-7989
5. Бріскін Ю. Удосконалення структури та змісту навчальної дисципліни «Професійна майстерність тренера» / Юрій Бріскін, Аліна Передерій, Мар'ян Пітин // Фізична активність, здоров'я і спорт: наук. журнал. – № 1. - Л.: ЛДУФК, 2010. – С. 74-80.
6. Бріскін Ю.А. Проблеми реалізації олімпійської освіти в умовах загальноосвітніх навчальних закладів / Юрій Бріскін, Мар'ян Пітин // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: Зб. наук. праць.– Вінниця, 2011. – Т. 1. – Вип. 12. – С. 13-17. ISSN 2071-5285.
7. Бусол В.А. Фехтування. Навчальна програма для ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ. / Бусол В. А. – К., 2006. – 43 с.
8. Бусол В.А. Фехтування. Навчальна програма для ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ. / Бусол В. А. – К., 2011. – 43 с.
9. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга. Учебное пособие. – М.: Издат-во «Ось-89», 2009. – 176 с.
10. ВольфанКрюгер. Taschenguide. Руководствокомандой. Омега-Л. Москва-2005. 60 с.

11. Горбачева В. В. Методологические основания социально-психологического механизма самоопределения личности тренера // Теория и практика физической культуры. - №5. - 1999. - С. 28.
12. Гошко А. Є Особливості змагальної діяльності фехтувальників у командних турнірах / Гошко А. Є / Бріскін Ю. А. / «Індивідуалізація тренувального процесу кваліфікованих єдиноборців»: / НУФВСУ. — К.: Олімпійська література, 2016. — С. 20-24.
13. Житлов В. В. Индивидуальный стиль боевой деятельности фехтовальщиков / Житлов В. В., Турецкий Б. В. // Фехтование : сб. ст. - М., 1983. - С. 18 - 21
14. Журавлёв, А. Л. Социально-психологическая зрелость: обоснование понятия // Психологический журнал. - 2007. - Т. 28, №2. - С. 44-54.
15. Задорожна О. Теоретична підготовка фехтувальників: стан та перспективи наукових досліджень / Задорожна Ольга // Спорт та сучасне суспільство: матеріал. V відкритої студ. наук. конф. - К. : Інтер-Сервіс, 2012. - С. 12-15.
16. Имидж лидера / Под ред. Е. В. Егоровой-Гантман. - М.: Знание, 1994. - 168 с.
17. Келлер В. С., Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів / В. С. Келлер, В. М. Платонов; - Львів : Українська Спортивна Асоціація, 1992. - С. 269.
18. Ківернік О. Організаційні особливості процесу фізичного виховання у вищих навчальних закладах України / Ківернік О., Городянський С., Пітин М. П. // Слобожанський науково-спортивний вісник. - Харків, 2008. - №. 1-2. - С. 20-22
19. Кон, И. С. Моральное сознание личности и регулятивные механизмы культуры // Социальная психология личности / отв. ред. М. И. Бобнева, Е. В. Шорохова. - М. : Наука, 1994. - С. 85-113
20. Котов, А. В. Тенденции и проблемы исследования профессионального спорта / А. В. Котов // XI научная

конференція студентів и молодих учених Мосспортакадемии / Моск. гос. акад. физ. культуры. Малаховка, 1997. - С. 20-21. Federation Internationale d'Escrime [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.fie.ch>

21. Крэйг, Г. Психология развития / Г. Крэйг. – СПб. : Питер,
22. Крэйг, Г. Психология развития / Г. Крэйг. – СПб. : Питер, 2000. – 992 с.
23. Либо М. Команда без которой мне не жить // Персонал-Микс. - №3. – 2002. С. 26.
24. Лобановский В. Бесконечный март. – М.: Физкультура и спорт, 1999. – 220 с.
25. Лопатенко, Георгій Олегович и Туманова, Валентина Миколаївна и Гацко, Олена Володимирівна (2015) Применение мобилизационных и тренировочных средств в процессе предстартовой подготовки спортсменов в видах единоборств (на примере фехтования) Физическое воспитание студентов.
26. Машинцева Е., Чеботарев Р. Тренер или учитель? // Спорт в школе. - №7. - 2005. С. 14.
27. Мельник М. Студентський спорт: перспективи наукових досліджень / М. Мельник, М. Пітин // Спортивний вісник Придніпров'я: наук.-практ. журнал. – Дніпропетровськ, 2015. – № 3. – С. 73–76.
28. Мороз О. Залежність стилю змагальної діяльності фехтувальників. - шпажистів від особливостей темпераменту / О. Мороз, В. Бусол // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., - 2006. – Вип. 10, т. 2. – С. 274 – 280.
29. Особливості змагальної діяльності збірної команди з фехтування України на шпагах серед жінок (прикладі чемпіонату світу-2015) / Гошко А.Є / Бріскін Ю. А. / «Індивідуалізація тренувального процесу кваліфікованих єдиноборців». Матеріали наукової конференції 2016 р.
30. Парамонов С.В. Підготовка шпажиста / С.В.Парамонов. – К.: Здоров'я, 1993. – 136 с.

31. Параносич В., Лазаревич Л. Психодинамика спортивной группы. М.: ФиС, Ершов А. А. Лидер авторитет группы: К постановке проблемы // Экспериментальная прикладная психология. - Л.: Наука, 1991. - 178 с.
32. Параносич В., Лазаревич Л. Психодинамика спортивной группы. М.: ФиС, 1977.
33. Пилюян Р. А. Мотивация спортивной деятельности: / Пилюян Р. А. - М.: ФиС, 1994 - 108 с.
34. Пітин М. Авторська модель системи знань спортсменів / Пітин Мар'ян // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). - К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. - Вип. 10 (37). - С. 89-95.
35. Пітин М. Загальна характеристика концепції теоретичної підготовки у спорті / Мар'ян Пітин // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини / За заг. ред. Є. Н. Приступи. - Л.: ЛДУФК, 2014. - Вип. 18, т. 1. - С. 213-218
36. Пітин М. Засоби теоретичної підготовки у системі багаторічного удосконалення спортсменів / Мар'ян Пітин, Ольга Задорожна // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. вих., спорту і здоров'я людини. - Л.: ЛДУФК, 2013. - Вип 17, т. 1. - С. 169-173.
37. Пітин М. Інформація про відомих спортсменів та тренерів як складова теоретичної підготовки у стрільбі з лука / Мар'ян Пітин, Наталія Стецькович // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: Зб. наук. праць. - Вінниця, 2012. - Вип. 13. - С. 196-203. ISSN 2071-5285.
38. Пітин М. Оцінка ефективності експериментальної програми теоретичної підготовки юних стрільців з лука на початковому етапі тренування / Мар'ян Пітин, Юрій Бріскін, Юрій Можаровський // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. - Івано-Франківськ, 2013. - Вип. 18. - С. 202-207.
39. Платонов В. М. Фізична підготовка спортсмена. / В. М. Платонов, М.

М. Булатова – К.: Олімпійська література, 1995. – С. 21.

40. Платонов В. Н. Подготовка квалифицированных спортсменов / В. Н. Платонов; – М.: Физкультура и спорт, 1986. – С. 286

41. Платонов В. Н. Система підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Общетеорія і її практичні застосування : [учебник для студ. Вищих навч. закладів фіз. виховання і спорту] / В. Н. Платонов. – К. : Олімпійська література, 2004. – 808 с.

42. Проблеми формування складу команди спортсменів у фехтуванні на шпагах / Гошко А.С / Бріскін Ю. А./ «Індивідуалізація тренувального процесу кваліфікованих єдиноборців» : матеріал. X Всеукр. студ. наук. Інтернет-конф. Дидактико-методичні аспекти фізичної культури (у рамках XIV Міжнарод. наук.-практ. конф.) [Електронний ресурс]. – Херсон : ХДАФК, 2015. – С. 104–106. – Режим доступу: http://hdafk.kharkov.ua/docs/konferences/stud.konf_10_12_2015.pdf

43. Рыжкова Л. Г. Тактическая информация о намерениях на применение разновидностей действий в фехтовальном бою / Лариса Геннадьевна Рыжкова // Ученые записки. – 2011 – № 3. – С 173 – 178

44. Рыжкова Л.Г. Проблемы усовершенствования процесса технико-тактической подготовки фехтовальщиков на этапе углубленной тренировки / Л. Г. Рыжкова // Современный олимпийский спорт и спорт для всех : VII Междунар. науч. конгр. – Минск, 2003. – Т. 3. – С. 127 – 128 Платонов В. Н.

45. Рыжонкин А. В. О соотношении положения спортсмена в команде и характера проявления некоторых личностных особенностей: Тезисы докладов VII Всесоюзной конференции «Психология физического воспитания и спорта». М., 1973. Ч. 2. С. 153.

46. Система підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Общетеорія і її практичні застосування : [учебник для студ. вищих навч. закладів фіз. виховання і спорту] / В. Н. Платонов. – К. : Олімпійська література, 2004. – 808 с.

47. Спортивное фехтование : учеб. для вузов физической культуры / подобщ. ред. Д. А. Тышлера. – М. : Физкультура, образование и наука, 1997. – 385 с.
48. Спортивное фехтование : учеб. для вузов физической культуры / подобщ. ред. Д. А. Тышлера. – М. : Физкультура, образование и наука, 1997. – 385 с.
49. Станбулова Н.В. Психология спортивной карьеры: учебник для институтов физической культуры./ Н.В. Станбулова–М.: 2005 – 63с.
50. Турецкий Б. В. Стилибоевой деятельности фехтовальщиков / Б. В. Турецкий // Системное исследование индивидуальности. – Пермь, 1991. – С.120 – 121.
51. Турецкий Б.В. Обучение фехтованию / Б.В. Турецкий. — М.:Академ. проект, – 2007. — 124 с.
52. Тышлер Д. А. Методы технико-тактического совершенствования в фехтовании / Д. А. Тышлер, А. Д. Мовшович // Теория и практика физической культуры. – 1993. – № 4. – С. 27–28.
53. Тышлер Д. А. Спортивное фехтование: учебник для вузов физ. культуры / Ред. Тышлер Д.А. – М.: ФОН, 1997. – 389 с.
54. Тышлер Д. А. Фехтование. Техничко-тактическая и функциональная тренировка / Д. А. Тышлер, Л. Г. Рыжкова. – М. : Академический Проект, 2010. – 183 с.
55. Тышлер, Д.А. Фехтование. От новичка до чемпиона : технологи спорта / Д.А. Тышлер, Г.Д. Тышлер. – М. : Академический проект, 2007. – 232 с.
56. Тышлер, Д.А. Фехтование. От новичка до чемпиона/ Д.А. Тышлер, Г.Д. Тышлер. – М. : Академический проект, 2007. – 232 с.
57. Тышлер Е.Г. Теоретические и методические предпосылки освоения терминологии спортивного фехтования / Тышлер Е.Г. // Теория и практика прикладных и экстремальных видов спорта. – 2010. – 4. – С. 12-15.

58. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижения/ Х. Хекхаузен. СПб.: Речь, 2001. – 99 с
59. Шевчук Е. Н. Состояние проблемы технико-тактической подготовки квалифицированных фехтовальщиков / Шевчук Е. Н. // Современный олимпийский спорт и спорт для всех : тез. докл. XI Междунар. науч. конгр. – Минск, 2007. – Ч. 3. – С. 56 – 59.
60. Шевчук Е. Н. Состояние проблемы технико-тактической подготовки квалифицированных фехтовальщиков / Шевчук Е. Н. // Современный олимпийский спорт и спорт для всех : тез. докл. XI Междунар. науч. конгр. – Минск, 2007. – Ч. 3. – С. 56 – 59
61. Briskin Yu. Indicators of special training of highly skilled archers in pre mesocycle / Yuriy Briskin, Maryan Pityn, Sergey Antonov // Journal of Physical Education and Sport (JPES). – 2011 – Vol. 11 (3). – Art 51. – p. 336 – 341. p-ISSN: 2247 – 8051. Режим доступа: [http://efsupit.ro/images/stories/imgs/JPES/2011/9/Microsoft%20 Word%20-%20Art%2051.pdf](http://efsupit.ro/images/stories/imgs/JPES/2011/9/Microsoft%20Word%20-%20Art%2051.pdf)
62. Pityn M. Theoretical training in fencing: state and prospects of researches / Maryan Pityn, Yuriy Briskin, Olga Zadorozhna // Фізична активність, здоров'я та спорт: наук. журнал. – Л.: ЛДУФК, 2012. – № 3 (9). – С. 23-28. – ISSN 2221-1217
63. MOL Worldfencingchampionships – [Electronic resource]: Режим доступа: <http://fie.ch/download/calendar/en/2015-242.pdf> (дата звернення: 17.01.2016).
64. Federation Internationale d'Escrime [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.fie.ch>.